

HAFTALIK
Kültür ve Aktüalite dergisi

10 Nisan 1946
ÇARŞAMBA

BU SAYIDA

SAYI
12
20 Kuruş

Gayemiz, millî ve insanî kültüre hizmettir.

Kültür Pazarında Damping

İçimizde halâ Şark iskolastizmini sun'î teneffüsle diriltmeye çalışanlar var

Onlar akla, kültüre, vicdana ve insan haklarına zencir vurmuş olan devirlerin hasretini çekmekteler ve kurtuluş yolunun dönemecinde hâlâ inatcı keçiler gibi ayak diremektedirler.

ESAT ADİL

Yirminci asrı ilk ve orta çağlardan ayırdeden müsbet metodun ışığı ve rehberliği altında yepyeni bir âleme, atom âlemine ayak basmış bulunuyoruz. Bütün tabiat kuvvetlerini avucu içine alan, o, dünkü zalim ve merhametsiz efendisini bügün kendi emrinde bir köle gibi kullanan insan dehâsı yer yüzü haklarını kendi meş'alesi altında toplarken ondan yarasalar gibi korkup kaçanlara ve orta çağ dehlizlerine sığınıp kendi haklarını da peşlerinden sürüklemeye çalışanlara rastlıyoruz.

Aramızda dolaşan içimizde yaşayan, medeniyet ve kültür vasıtalarımızdan faydalanarak saçma sapan vaızlara, nasihatlere kalkan bu şapkalı softalara karşı halkımızı ve gençlerimizi uyanık tutmalıyız. Bu yobazlar, rolünü oynayıp tamamlamış, hayatiyetini kaybetmiş bir medeniyeti, şark medeniyetini ve onun skolâstik kültürünü sun'î teneffüslerle diriltmeye çalışmaktadırlar. Önlerindeki uçsuz bucaksız yepyeni bir dünyaya, aklın ve kültürün hürriyetini sağlayan yepyeni bir âleme karşı körler gibi bigâne duranlar, akla, kültüre, vicdana ve insan haklarına zincir vurmuş olan devirlerin hâlâ hasretini çekmekteler ve kurtuluş yolunun dönemecinde hâlâ inatçı keçiler gibi ayak diremektedirler.

Onların felsefesi, estetiği, zadegânların kel başlarına geçirdikleri perukalardan farksızdır. Onların hasretini çektikleri hayat, sedef renkli omuzlarında beyaz güvercinler taşıyan ve peşlerinde aç köleler sürükliyen şımarık aylaklar hayatıdır.

Onların bir ah derun çekip andıkları ve bir isterik kadın hırsile yaşamak istedikleri devirler, sırtlarında Çin sedleri ve Ehramlar kurulan çırılçıplak insanların maceralarile yüklüdür.

Aramızda dolaşan ve içimizde yaşayan bu, ileri kültür ve atom asrının şapkalı yobazları istiyorlar ki, atının dizginini gevşetip ileri milletlerle atbaşı gitmeğe karar vermiş olan Türk milleti yine tekrar Yemen çöllerinde Veysel Karan' olsun, yine tekrar vasiyetnameler, Şahmerdanlar ve Battalgaziler okusun!

Kökleri Mekke, Kudüs, Vatikana ve dalları denizler aşırı ülkelere yayılan bu zakkum ağacının gölgeleri altında artık uyumak istemiyoruz. Hukuk, hürriyetten, kültürden ve her türlü dünya nimetlerinden mahrum bırakılan zincir şakırtılarını musiki, köleliği fazilet, fakrü sefaleti cennet yolu sanan, böylece kandırılan, böylece afyonlanan insan yığınları, halk kitleleri artık serildiği yerden doğrulmuş ve gözlerini açmıştır efendiler!

Onlar, kimlerin hesabına aldatıldıklarını, refahtan, hukuk, hürriyet ve kültürden kimlerin hesabına mahrum edildiklerini artık öğrendiler ve biliyorlar, efendiler! Dünya portakalının kaç dilim olduğunu ve kaçta kaçının bunca yıl kendilerinden esirgendiğini artık sezip kavradılar, efendiler!

Halbuki sizler, siz mütefekkirler, şairler, filosoflar, hukukçular, sosyologlar, ekonomistler ve her çeşit bilginler, yani kültür pazarında efendileriniz hesabına damping yapan sizler, unuyorsunuz ki:

Kölelerin kurduğu Çin sedlerini
Yine köleler yıkmadadır!..

Ve unutuyorsunuz ki, zadegân metodlarınızın perukaları düşmüş, kel başları sırıtmıştır. Sistemleriniz derebey şatoları gibi çaylak ve karga yuvalarına dönmüştür.

İlimde hak dili konuşmaktan, halk içre kültür yaymaktan duyduğunuz nefreti bilmez değiliz. Fakat siz asıl bizim nefretimizden sakının ve masum gençliğin, masum halk kitlelerine afyon yutturmaktan artık vazgeçin. Anlayın ki, siz de düşünüşte ve inanışta hür değilsiniz. Sizin de halk yığınları gibi hakikî kültüre, düşünüş, inanış ve serbest konuşuş hürriyetine ihtiyacınız vardır.

Kürsüleriniz, gazeteleriniz, dergi ve kitaplarınız sapasağlam görünebilir. Zadegân dili konuşup, zadegân hukuku gözetip, insan kültürünü zadegân malı yapabilirsiniz! Ve bir veraset senedile kabullendiğiniz sun'î ve tarihî rolünüzü serbestçe oynayıp, her çeşit icrayı âhenk edebilirsiniz!

Yalnız, bir şey yapamazsınız, ve ona da hakkınız vardır diyemezsiniz:

Halkı ve gençliği gerilere sürüklemek..
Kültür pazarında damping yapmak!

Haftanın Kültür Hareketleri

SANDİKALİZM BİR İRTİCAMIDIR

Dergimizin 9 uncu sayısında «Türk Sendikalizmi» adlı basmakaleye bir cevab teşkil ettiğini sandığımız «İstanbul» dergisindeki yazısında A Kayalı diyorki:

«Bizdeki sendikacılık temayülünden bahsetmek ve sendikacılığın milletçi, devletçi ve halkçı sistemden bir geri dönüs, bir irtica olduğunu söylemek istiyoruz.»

Dilin Kemiği yoktur.

A. Kayalı «İstanbul Dergisi» nin bundan sonra çıkacak sayılarında, «Demokrasi bir irticadır. Ve Türkiya'da Demokrasi rejimine geçilmek için, partilerin açılmasına müsaade etmek bir irtica hareketidir» deyi yazarsa ve hatta ileri manada demokrat bir kanun olan «Türk Ana yasasında mevcut söz, yayın, teşkilâtlanma v.s. gibi vatandas haklarının kaldırılmasını isterse şaşmıyacağız.

Yazılarından biraz kitap karıştırmışa benziyen muharririn Demokrasi ve tarihi hakkında bilgisiz olduğu görülüyor ve yahut ta mahsuş meseleleri ters tarafından ele alıyor. Bu muharririn yazısındaki fikir tezadından da belli: Çünkü muharrir sendikalizmin içtimai faydasını müdrik olarak «Sendikalizm temel olarak kullanılmak istenildiği zaman bilhassa ekonomik buhran yıllarında bütün bunlardan müsbet neticeler de alınabilir» dedikten sonra «En az ücret, patronları Almanya'daki tecrübede halkı tatmin etmişti» diyor. Az ücretin patronu tatmin ettiği söylenebilir amma halkı tatmin edeceği nasıl iddia edilebilir?

Sakın bunlar ciddiye alınmasın.

A. Kayalı lâtife ediyor: Çünkü hemen bu fikrin arkasından Almanyada diktatörlük iktidarının ilk gününde Union ileri gelenlerini ve Unionları ortadan kaldırmıştı. Şu halde: Unionlar demokrat müesseselerdir

——

F. Y:

●

DERGİLERİ :

Yeni çağ

Orhan Seyfi Orhon; muhtevasinin çoğu «fikirsiz» yazılarla doldurulmuş «Yeni Çağ» dergisinin son sayısında, gençlerle yapmak istediği bir yazısında, «İstiklâl harbini tamamlamıyacak mıyız?» diyor.

Bu ne gaflet? Bu millet istiklâl harbini yapıp tamamlayalı ve pis emperyalistleri memleketten kovalı çeyrek asırdan fazla olmadı mı? Ha! sahi o sıralarda Orhan Seyfi İstanbulda aylak aylak dolaşıp Ankaradaki arkadaşlarının kendisini bu mukaddes vazifeye davetlerini reddetmişti. Bunu, Millî Eğitim Bakanına yazdığı açık mektubunda itiraf da ediyor. Bu sebepten, gafleti mazur görülebilir

●

İLERİ HUKUK: Bu adla çıkan derginin «Hukuk»unu hemen bulduk ama «ileri» sini bir türlü bulamadık.

●

SERBEST MEKTUPLAR: Yunanistanda bu adla yayınlanan kültür dergisi büyük Türk hikâyecisi Sabahattin Aliden ve Sait Faikten sitayişla bahsetmektedir.

«Halka doğru»

Bu başlık altında yazdığı diğer bir yazısında, yine Orhan Seyfi Orhon; «Halka doğru» tâbirini noksan bularak, «bizim anladığımız mânada hakka doğru gitmek, halkın menfaatlerine, gelişmesine, refahına, saadetine doğru gitmek demektir» diyor.

Fakat, bütün bunları demekle de halka doğru gidilmiş olmaz. Zavallı tabirlerin ne kabahati var? Onları icat eden de, rezil eden de insanlardır.

Halktan ayrı olanların düşüncesi böyle olabilir. Bize göre halkın işini halka bırakmak lâzım. O, her halde menfaatini ondan uzak olanlardan iyi korur Yalnız bazı işlerinde bilgili ve samimi olanların ona rehberlik etmesi yeter. İnsanlığın gerçekleşmesi için savaştığı demokrasi de budur.

●

YENİLİKLER: İkinci sayısı daha iyi çıkan bu edebiyat dergisi genç birçok sanatkâr ve mütefekkirlerin yazılarını toplamaktadır.

«Yenilikler» siyasî'den okadar yılmış görünüyor ki, sosyal görüşünü belirtmekten bile çekinmektedir. Havada bir sanat olamıyacağına göre dergi farkında olarak veya olmıyarak - bir cemiyet görüşüne, sınıfına giriyor. Bu görüşün geçenlerde Fahir Onger'in Antolojisi münasebetile işaret ettiğim görüş olduğuna şübhe yoktur. Bununla beraber **Muzaffer Aşkın**'ın «Yeni Bir Sanata Doğru» yazısı bize inkişafını yapmakta olan tam bir «şahsiyet»i müjdelemektedir: «Beşeriyetin kaybolmuş olan birliği en büyük ölçüde yeniden kurulacak, sanatçı kendini yekpâre insanlığın bir parçası olarak duyacak, ve insan kardeşlerini bu büyük bütünün uzuvları olmağa çağıracaktır.»

H. T.

Tek başına

Elbette ki daüssıla başlar.
Böyle, sükûn içinde
Yatağına uzanırsın,
Dudaklarında sigaran,
Artık yollardasın.

Tepemde kocaman ay,
Önümde denizin ışıkları.
Bir sabah, Bahariye yolu,
Akşam üzeri Ayvansaray.
Değirmen kapısında
Arabalar durmuş,
Adamları küfrediyor
ve bağırıyorlar .
Daha sonrası,
Dükkânlarla karşı karşıya
Mensucat fabrikası.
Vargel başında bu ân.
Rahat bir uyku düşünür,
Benim ilk mektep arkadaşım.
Avuçları terlemiş,
Yüzü kaskatı;
Bir mücadeleyi hatırlatır.

Haliç'te martılar,
Oh, ne güzel,
Karpuz kabuklariyle yanyanadır.

Ali KARASU

●

1. Egon - Erwin Kisch

Topraklarına, öz yurtlarına hakiki bir sevgi ile bağlı Alman edebiyatçıları ve sanatkârları, on beş yıldır, sınır dışında, içlerinde şiddetli bir daüssıla ile dolaştı durdu. Bunlardan meselâ Zweig yaşama enerjisi tükenen ve yeni bir hayata da başlamak için gücü yetmiyen bir fert olarak kendi isteğiyle sönüp gitti. Tıpkı siper hendekleri içinde ve dikenli teller önünde düşman kurşunu ile can veren bir delikanlının kahramanlığıyle.

Alman topraklarının hürriyet havasını dalgalandıran ve en aziz varlık olarak insanoğluna kıymet veren sanatkârlar henüz toplu bir çalışma plânında bir araya gelemediler. Alman milleti hâlâ mahrum, Goethe'nin dili hâlâ öksüzdür. Fakat ufak kıpırdanmalar başlıyor Zekâsı ve canlılığı ile şöhret kazanmış olan Egon Erwin Kisch, son günlerde, Amerikadan Parise döndü. Parise ve bilhassa Montmartere'a derin ruh bağlariyle bağlanan **Esrarlı Çin** adlı kitabiyle şöhret kazanmıştır. Kisch, sınır tanımıyan bir dünya çerçevesi içinde ilk gazeteci olarak tanınır. Aslen çek olan Kisch, Nazi istilâsından önce Prag şehrinin belediye meclisinde önemli bir vazife görüyordu. Faşizme ilk müdafaa silâhını ateşliyen de odur. İstilâ üzerine Meksikaya yerleşen bu yazıcının Avrupaya dönüşü, Goethe'nin dilinde insanlığa en esaslı hürriyet haklarını müdafaa etmiş olan bir bir milletin yeniden eski yerini bulmıya çalıştığına işaret etmektedir. Kisch, bugün altmış altı yaşındadır.

●

2. Remarque'in yeni romanı

1914 - 18 savaşından sonra neşrettiği **Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok** romaniyle şöhreti bütün dünya memleketlerine yayılan Remarque, 1939 da Amerikaya hicret etmiş ve üç yıl Hollywood'da kalmıştı. Şimdi **Zafer Takı** adlı son romanının müsveddeleriyle Nevyorka dönmüştür. Bu romanının başlıca sahneleri Pariste, Seine nehri kıyılarında geçmekte ve Nazi toplama kampından kaçtıktan sonra Pariste küçük bir otele gizlenen Ravic adında bir doktorun mücadelelerini anlatmaktadır. Bir çok memleketlerde Remargue'i kendi dillerinden okumıya alışmış olan edebiyat meraklıları, şimdi bu yeni eseri, heyecanla beklemektedirler.

Müessisi :
ESAT ADİL MÜSTECAPLIOĞLU
İmtiyaz Sahibi ve Neşriyat Müdürü
HASAN TANRIKUT
Muhabere adresi P. K. 519 İstanbul
Altı aylığı 400, üç aylığı 200 Krş.
Basıldığı yer: **Stad Matbaası**

1930 YILINDA ANKARA

Şubatın yarısına doğru mağlup, ümitsiz, sinirli bir halde Ankara'ya geldim. Kim bilir bu şehire kırk senedir kaç defa yaylı, otomobil ve trenle gelmiştim. Ankara'nın fena ve iyi zamanlarını gördüm.

Bir vakitler çocukken, Cebecinin tepesinde en büyük zevkim merkebime binerek bağlar arasında gezmek, kükürt kokan üzümleri salkım salkım koparıp yemekti. Bir aralık Hacı Bayram civarında bir mahalle mektebine gittim. İş güç, dua, namaz, falaka idi. Ağladım, sızladım, beni İstanbul mektebine gönderdiler. Pek çok seneler sonra tekrar geldiğim vakit her şeyi değişmiş gördüm. İstiklâl mahkemesi durmayıp millî hareket düşmanlarını cezalandırıyordu. Yunan cephesi şehre pek de okadar uzak değildi. Büyük Millet Meclisi ilk ömrünün en heyecanlı ve helecanlı devrelerini yaşıyor. Mecliste kıskanç bir hürriyet ve istiklâl havası var. Halk korku içinde. İmanı pek de okadar kuvvetli değil. Yeni millî ordu vazifesini yapıyor. Bin bir türlü müşkülle, engele, mâniaya karşı duran Mustafa Kemâl azmetmiş, hakkına, zekâsına, şansına güvenerek büyük bir imanla, ince bir siyasetle, kah ramanca çalışıyor. Milletin, vatanın, Türk tarihi ve istiklâlinin bütün ümidi bu Anafartalar galibinde.

Ondan sonra yine geldim, çok geldim. Zaferin, inkilâbın, ihtilâlin nasıl yapıldığını, nasıl yaşanıldığını, nasıl idare ve devam ettirildiğini de gördüm. Hükûmetin siyasetini muvafık bulduğum, alkışladığım zaman mükemmel bir surette, hakikî bir vatandaş, tam bir inkilâpcı, kuvvetli bir millici diye karşılandım. Fakat kanunun bana verdiği haktan istifade ederek fikrimi, doğruyu, hakikati olduğu gibi söylediğim, yazdığım, itiraz ettiğim ve tenkit eylediğim zaman der hal kötü kişi oldum. Namus ve haysiyetimden şüphe edildi. Vatan ve inkilâp düşmanı diye hapislere atıldım, istiklâl mahkemelerine yollandım. Elâzizi boyladım. Sonra da senelerce hükûmet adamlarının, fırkacıların nefretini, aleyhdarlığını, düşmanlığını çektim.

**

Son defa Ankara'ya geldiğim vakit soğuk, kar, yağmur insanın hayatını daha ziyade sıkıyordu. Çamlı ve kederliydim. Tren istasyona yaklaşırken sol taraf pencerelerinden Ankara'nın yeni şeklini, manzarasını şu sabahın ferahlığında bir kere daha seyir etmek istedim. Fakat ahenksiz, istilsiz, programsız vücuda gelen yeni binaları, mahalleleri beğenmedim. Caddeler, parklar, heykeller hoşuma gitmedi. Sefil otobüslere teessüf ettim.

Yarabbi, burada mı yaşayacağım? Yeni Ankara'nın ruhu, dimağı zevki okşayan, ferahlatan hiç bir yeri, hiç bir seyi yok mu? dedim.

SUPHİ NURİ İLERİ

1887 - 1945

Ümitsizdim. canım sıkılıyordu. Birden bire karşıma Elma Dağı çıktı. İstasyon civarından, o bembeyaz, muazzam, asil, vakur, mütevazi dağı gördüğüm, tekrar keşfettiğim bakit içime büyük bir sevinç doldu. Artık ferahlamıştım. Ümit ve itimadım başladı. Elma Dağının bendeki tesiri pek kuvvetli, büyük...

— Oh.. işte Türkün, Anadolu'nun ulu timsali.. Türklere bekâret, saflık, temizlik, asalet ve kuvvet mefhumlarını veren, hatırlatan, sevdiren koca dağ.. İşte ta uzaklardan uzun, geniş, beyaz hırkasına bürünmüş bize bakıyor. Şu bir avuç millici, inkılâpçı, Cumhuriyetçi Türkü kendi öz evlâtlarını seyir ediyor. Bunların babaları ta Viyana kapılarına, Cezairlere, Yemenlere, Kafkaslara kadar gittiler. Koca Elma dağını unuttular. Şimdikiler bin türlü maceradan, kahramanlıktan inkisar ve felâketten sonra yine ana vatana, Anadoluya sığındılar. İşte ana vatana, Anadoluya sığındılar. İşte şuracıkta, yine hep o Elma dağının yanı başında, ta eteğinde yeni baştan kuvvetli ve medeni bir cumhuriyet kuruyorlar. Elma dağı bizlere asâlet, tevazu, safiyet verecek. Daha doğrusu biz ondan gidip bu mukaddes ve yüksek dersleri almalıyız. Hiç olmazsa günde bir an ona bakıp ahlâkımızı, imanımızı, seçiyemizi kuvvetlendirmeliyiz.

**

İşte bu fikir ile yavaş yavaş şehre girdim. Berbat bir Belediye, zevksiz bir yenilik, san'at görmemiş bir yer, çirkin bir muhit. Eski kısımlar belki ihtiyarlıyarak kendilerine bir hususi renk ve şekil vermişler. Fakat o yeni yapılan caddeler, binalar, teşkilât? Acab biz Türkler bu kadar da san'at ve zevkten mahrum insanlar mıyız? Nerede Türk mimarisi, Türk medeniyeti? Ankaramızda kaba bir kopyacılık, çirkin bir Belediyecilik görünüyor. Taşları, duvarları bırakalım.. İnsanlara bakalım:

Gülen, eğlenen, memnun olan yok gibi. Acele eden, koşan, bir canlılık gösteren yok. Herkes sakin, uslu, adeta ürkmüş ve keyifsiz. Çalgı yok, türkü yok, danş yok, eğlence yok... Kızlar, kadınlar az, süssüz, korkak, aşksız ve şehvetsiz.. Nerede gençler? Yok, yok, yok... Ne yazık..

Ya işçiler? O zavallılar çok da sefil, pek hiç...

Nerede münevverler? Darma dağınık. Ya birbirlerini tanımayanlar, ya çekemiyenler. Hepsi mekteplerinde aldıkları dersler ile kalmışlar. Çünkü mem leketlerinde, hayatlarında görmüşler ki yükselmek için, yaşamak için ilim değil ütimas lâzım. Heyhat..

Memurlar, zabitler. Onlar da sabahtan akşama kadar meşguller. Çalışıyorlar, yoruluyorlar, ihtiyarlıyorlar. Bir lokma ekmek için. Başka gaye yok. Ya iş adamları, tüccarlar, mühendisler, sanatkârlar? Onlar da memurlar gibi beş para için uğraşıyorlar. Hele şu iktisadî buhran... ah kanunlar, bankalar, kredi, para para...

Pek alâ ya mebuslar, vekillet, politikacılar? Fikir, iman, inkılâp ve siyaset adamları? Onlar nerede? Hani gazeteler, makaleler, münakaşalar, tenkitler, matbuat hürriyeti? Hani mecliste nutuklar, itirazlar, muhalefetler? hani cemiyetler, sendikalar içtimalar, seyahatler, kavgalar, propagandalar?

Yok, yok, yok.. Ne yazık değil mi? Öyle ise ne var? Bir kerre olanı görelim.

**

Şubat çıkmış, Mart da sonuna gelmişti. Ankara'da dikkate şayan üç şey var: biri Leylekler. Binlerce yıldanberi bu memleketin sadık, devamlı misafirleri, yok belki hakikî sahipleri. O güzel ve ince mahluklar, terbiyeli ve kanaat sahibi kuşlar. Bizlere hiç de itibar etmiyor, yüzümüze bakmıyorlar. Bir lokma ekmek için birbirlerine fenalık etmekten çekinmiyen, adeta zevk alan insanları onlar zaten çoktan anlamışlar, tanıyorlar.. Nefretleri pek eski. İnce, uzun güzel Leylekler. Ankara'nın yegâne güzellikleri, hakikî san'at eserleri. Ankara'ya en samimî, en hoş renk ve şeklini siz veriyorsunuz.

Parasızlık ve hürriyetsizlik devrinde bize kanaatinizle, serbest hareketlerinizle ne kadar büyük dersler, misaller veriyorsunuz bilseniz.

— Tak, tak, tak. Leyleklerin bu heyecansız ve kuru seslerine karşıda imalâtı harbiyenin yeni muayene edilen mitralyözleri cevap veriyorlar: Taka, taka, taka...

**

Bir de başımızdaki Leyleklerden maada ayaklarımızın altındaki ölü ke-

mikleri. Türk kafa tasları var.

Her yerde, her arsada, her sokakta, her temelin yanında, ezcümle Türk Ocağı sarayının her bir tarafında... Kaç yüz, bin kırık, bozuk, dökük kemik. İnsan kemikleri. Kaç tane kafa tası yarabbi? Bütün bunlar bizden mi, bizim mi? Dünkü Türkler, analarımız, babalarımız, kardeşlerimiz mi? Bak küme küme... Ellişer, yüzer bir arada. Her halde bunlar teker teker ölmüşler, gömülmüşler. Fakat sonra.. Müsavat. Evet mezar, kemik, sefâlet arkadaşlığı, birliği. Her yeni cadde, her yeni bina bunları tekrar meydana çıkarıyor, birbirlerine karıştırıyor, eşitleştiriyor. Acaba şu biçare kemikler, şu sırtan kafalar kimin? Erkek mi, kadın mı? Genç mi, ihtiyar mı? Zengin mi, fakir mi? Hayatlarında neydiler, kimdiler? Mes'utmu yaşadılar, yoksa bedbaht mıydılar?

Her halde bahtsız insanlar olacak, hem de pek çifte bahtsız. Sanki hayatlarında çektikleri kâfi gelmiyormuş gibi, işte hatta öldükten sonra şimdi bile sürünüyor, hakaret görüyor, sefil ve perişan oluyorlar.

Nerede belediye, hürmet, riayet, insaniyet, medeniyet? Nerede gazetelerin yalancı metleri, nerede bu acı hakikat?

* * *

Ankara'nın üçüncü hususiyeti de kedileridir. Ben kedileri pek severim. Fakat buraya geldikten sonra, bu sefer, onlardan nefret ettim. Bir defa o meşhur, cinsi asil kediler kalmamış. Hani ya şu bir gözü yeşil bir gözü sarı kediler...

Bununla beraber şehir kedi dolu. Adi, pis, sevimsiz hayvanlar. Bunların yüzde doksanı erkek, ancak on tanesi dişi diyorlar. Netice malum. Gece oldu mu ta sabahlara kadar damlar, kiremitler, bir zanpara hücumuna uğruyor, bir aşk muharebesi başlıyor. Gürültüden uyumak, rahat etmek ne mümkün..

* * *

Haziran ve Temmuz geldi. İstasyon kalabalıklaştı. Para bulan, bir izin koparan kendini hemen İstanbul'a atıyor. Gidende telaş, memnuniyet, saadet var. Teşyicilerin gözünde ise İstanbul'un hasreti.. Hele trenin yürümesi için son çan çalmağa başladı mı kalanları bir hüzün bir kederdir kaplıyor. Uzanan eller, sallanan mendiller giden yolcuları değil, İstanbul'u selâmlıyorlar. İstanbul kalplerde, fakat kalpler gamlı...

Gardan şehire dönerken Boğaziçi, Adaları herkesin aklında, gönlünde. Deniz aşkı, hava tebdili, su ihtiyacı... Ya kadın, ya aşk?

Ne yapmalı? Bu sıcakta balık istifi gibi bari trenlere veya otobüslere binip Kayaş'a, Gazi Çiftliği'ne gitmeli. Vakıa Kayaş'ın ağaçları, gölgeleri, serinliği var, fakat tatsız..

Marmara, çiftliği fena değil. Her halde bir kaç sene sonra çok iyi olacak, hele bir ağaçlar büyüse, gölge verse.. Hiç olmazsa orada manzara var, medeniyet var, insan memnun oluyor. Gazi'ye dua ediyor. Uzaktan Ankara'nın görünüşü ne kadar da güzel.

Uzağa gitmek istemiyenler Büyük Millet Meclisi bahçesine koşuyor. Uzun, küçük havuzlarda bir az su görünce adeta ferahlanıyor, memnun oluyor, kendilerini aldatıyorlar. Fakat bu havuzların verdiği saadet de çok sürmedi. Sıcaklardan sular tükendi, kurudu. Biraz su yüzü görmek için Cumhuriyet bahçesinin küçücük fıskiyesinin etrafında dolaşmaktan başka çare yok. Zavallı susuz Ankara'da oturan İstanbul'lular. Hani sizin sularınız, deniziniz, Boğaziçiniz?

Of... Ses yok, seda yok. Şu bahçelerde gezenler hiç de mi konuşmuyor, gülmüyor, bağırmıyorlar? Gençler kerti etmiyor, çocuklar oynamıyor. Bu ne hal? Neye bu durgunluk, biraz da manasız terbiye? Ses, hareket, hayat lâzım değil mi? Sanki bütün bu kalabalık gölgeye, suya, serinliğe susamış. Halk bir sinema filminde gibi dilsiz...

Nihayet bir bando bahçeye geldi. Meclisin taraçasına yerleşti. Bir takım yerli ve ecnebi havalar çalıyor. Aman yarabbi, uykum geldi, içim sıkıldı. En ahenkli, gürültülü fokstrotları bile birer ninni gibi esneye esneye çalıyorlar. Zavallı orkestra, zavallı halk.

Ağustos: Tahtakuruların hücumu. Şehirde su yok. Eski çeşmeler akmaz oldu. Halk susuzluktan kırılıyor. Ellerinde tenekeler, testiler bir sürü çoluk çocuk saatlerce kuru çeşmelerin etrafında nöbet bekliyorlar. Sonra da diyorlar ki Yenişehirde su pek bolmuş, yollar sulanıyor, hususi bahçelerde fıskiyelerden sular fırlayormuş. Fakat o su, şu çeşmelerde iztirap çeken fakirlerin kimsesizlerin hakkı.

Ah, Şehremaneti!.. Hani halk bu memleketin efendisi idi? Niye yalnız bir semt sudan istifade etsin?

Bak yüz yıllık Ankara'lı ana kadın ne diyor:

— Sus oğul, sus. Yerin bile kulağı var...

Peki sus ama bak işte susuzluktan âlem kırılıyor, helâk oluyor. Kimse şikâyet etmiyor, herkes korkuyor. Hakkını istiyen yok. Susuzluğa, belediyesizliğe herkes razı. Doğruyu söyledin mi hemen muhalif, haris, hain oluyorsun. Halk susuyor, bari onlar vazifelerini görseler, iş yapsalar, bu memlekete biraz medeniyet, biraz rahat, biraz adâlet getirseler.. Onların olsun büyüklükler, makamlar şanlar, şerefler......

Fakat şu Ağustos'ta biraz su isteriz efendiler, biraz su.. Kerbelâ...

* *

Yarabbi, nerede Elma dağı? Hani ya? İşte şu şehirden şimdi görünmüyor bile. Hani biz her gün ona bakarak velev bir dakika olsun kalbimize, dimağımıza yeni, yeni asâlet, tevazu, bekâret ve kuvvet hisleri, dersleri alacaktık? Fakat işte aksi gibi o da görünmez oldu. Görünse bile artık karları erimiş, dünkü beyazlığı bozulmuş, bekâreti kalmamış. Ne yazık değil mi?

Artık içlerinde entrikaları dönen, haysiyetler kırılan, hasis menfaatler temin edilen, idealizmin inkisara uğradığı, bizanslılık dolu asrı, zengin zevksiz binalar meydana çıkmış, vücuda gelmiş, büyümüş, yükselmiş....

Hatta okadar yükselmiş ki, artık şu kocaman Elma Dağı bile görünmüyor. Silinmiş, kaybolmuş, adeta unutulmuş. Vah zavallı Elma Dağı.. Daha doğrusu asâlet, bekâret, büyüklük hislerinden, derslerinden istifade edemediğimiz için vah zavallı bizler......

Demek bu sefer de Bizans, o mağlûp ve mel'un Bizans yine içimize girmiş, yine bizi eline almış, yine bize Elma dağımızı unutturmuş, göstermiyor...

Fakat nerede ideal, nerede inkilâp?

Suphi Nuri İLERİ

HAYATIN İÇİNDEN :

O, kendisi için bir şey istemiyordu..

Büyük hikâyecimiz Sabahattin Alinin «Bir Aşk Masalı» bana yine kendisinin anlattığı, İspanyaya ait bir hâdiseyi hatırlattı:

«Kahramanın cesedi önünde cumhuriyetçi İspanyol savaşçılarından bir grup toplanmış, o harikulâde adamın hayatı hakkında şeflerinin heyecanlı sözlerini dinliyorlardı. Şef diyordu ki:

— Onun kahramanca maceralarını benim kadar siz de biliyorsunuz. O, bu dâva için her şeyi yaptı ve görüyorsunuz ki, bu uğurda hayatını da verdi. Fakat onun asıl büyüklüğü ve harikulâdeliği nedir biliyor musunuz? O, bu davanın başarısından kendi şahsı için hiç bir şey beklemiyor ve istemiyordu!...»

İnkılâpçı saflarda savaşanların «moral»i işte böyle bir irtifâa yükselebilmelidir ki, halk kitleleri sosyal mücadele saflarına katılmaktan kendilerini alamasınlar.

Herkes bilir ki, tarihî hâdiselerin olgunlaşmasını çabuklaştıran da, geciktiren de fertlerdir. Bu hâdiselerin olgunlaşmasını, çabuklaştıranlara tarih, «kahraman» geciktirenlere de hain, bozguncu beya oportünist» demiştir.

Hain, kendi şahsi menfaat kaygıları içinde bocalayandır. Kahraman ise onları hiçe sayabilendir.

Herkes inancı kadar savaşabilir. İnanmak, milletlerin sosyal kurtuluşunun temel taşıdır. Hem inanır görünmek, hem «aksiyon» ların seyircisi kalmak maskaralığın tâ kendisidir. Ve işte o adamlardır k, inanır, ama kuş tüyü yataklar dikenlik olur. Saflarına katıldığı davanın başarılmasından kendi şahsına hiç bir şey beklemiyen ve istemiyendir ki, ona «inanmış adam» denir ve illâ o ya bir madrabaz, ya bir «sosyal mücadele bezirgânı»dır.

Adiloğlu

TENKİT:

Devletin Menşei

Bu yazı İstanbul Üniversitesi Amme Hukuku Doçenti Dr. Recai Okandan'ın «Devletin Menşei» adlı eseri hakkında bir tenkiddir.

Bay Recai Okandan'ın eseri üzerinde durmak ihtiyacını duymaklığım, eserde orijinal bir taraf bulamamış olmamdan gelmiyor. Eser, ne yazık ki ortaya orijinal hiç bir görüş atmamakta, mevcut devlet doktrinlerinin her birinden birer parça almak suretile en doğru devlet telakkisinin ortaya atıldığı umidi esere hakim bulunmaktadır. Bay Recai Okandan'ın eseri, fikir hayatımızın son 30-40 yıldanberi yayılmış bulunan telifçilik temayülile, metod bakımından pür, muhteva bakımından mütecanis, ve mahiyet itibariyle orijinal neticelere ulaşamaması durumunun en iyi bir örneğini teşkil ediyor. Bay Okandan fikir tarihinde devlet hakkında söylenmiş başlıca teorileri toplayıp hülâsa ettikten sonra, kitabın ikinci bölümünde bunların tenkidlerini yapmakta ve nihayet kendi «şahsi görüşünü» belirtmektedir.

Fikir hayatında her muharrir kendi kendine ve okuyucularına karşı şu suale cevap vermek zorundadır

— Metodunuz nedir? Bu suale, kendi kendimize cevap vermeğe mecburuz. Mesele etrafında okuyucularımızı da aydınlatabiliriz. Fakat bu, şart değildir. Her muharriri metod hakkında kitap yazmağa zorlayamayız. Esasen metodumuz daha ilk eserimizde kendini gösterecektir. Asıl fena olan şey muharririn «metodunuz nedir?» Sualini kendine karşı açıkça, kesinlikle cevaplandırmamış olmasıdır. Bununla beraber bu hal bile metodsuzluğa işaret değildir. Zira temayüllerimiz bizi kendiliğinden bir metoda sürekler ve vazıh bir metod idrakine malik olmasa, bile bir metod içinde bulunuruz. Mesele metodumuzun tenkide tâbi tutularak şuurlandırılmasıdır. Bay Okandan'ı bu bakımdan ele alınca, metod meselesinde kendisini tam bir kararsızlık ve karışıklık içinde buluyoruz: Manacı ve Maddeci bütün doktrinler birer, birer cerhedilmekte; kitabın sonunda, bu cerhedilmiş teorilerin herbirinden birer parça almak suretile bir «yamalı bohça» imal edilmektedir. Her nekadar bütün büyük mütefekkirler metodça tamamile sağlam kimseler iseler de her muharririn bir dâhi olmasını isteyemeyiz. Fikir tarihinde telifçiler, yani belli başlı iki (manacı ve maddeci) metod arasında kalmış olanlar pek çoktur. Metodça pür olmak şartile muhtevada telif yaparak iş görmek mümkündür. Marx bunun en iyi misalidir: Ananevi sosyalism cereyanını «sınıf mücadelesi», «Kıymet fazlası» teorilerile kaynaştırmak ve cihanşümul, koskoca bir sistem haline getirmek hususundaki muvaffakıyeti metodunun kesinlik ve «pür» lüğünden geliyor.

Fakat bunun aksi yani metodça telifci kalarak büyük iş görmek aslâ mümkün değildir. Metodunda kararsız bulunan adam bir neticeye varmak için lüzumlu olan «Yol» dan mahrumdur. O, daima yürümeğe, fakat aslâ varmamağa mahkûmdur. Bu yürüme sırasında bir şeyler yapılabilir: Bu yapılanlar, bütünlük, mütecanislik vasıflarından mahrum dağınık şeylerdir. Bay Okandan, metodça telifcidir:

Telifçilerin çoğu, hemen, hemen hepsi manacı dünya görüşünden gelir. Onlarda, manacı metodun kifayetsizliğini sezmiş olmak durumu bir taraftan; an'anenin tesirlerinden kurtulamayarak maddeci metodtan korkmak durumu öbür taraftan, hâkimdir. Bu imkânsız hal karşısında «bitaraflık» tavrını takınmaktan başka çare kalmaz. Bitaraflık meselesine gelince bu hususta tekrara düşmemek için Gün'ün 10 cu sayısında çıkan «Antoloji» adlı kısa yazımıza bakılmasını rica ederim. Herhalde metodca telifcilik fikir hayatında tenakus üstüne tenakus yaratmaktan başka hiçbir netice vermez. Cemiyetimizin şarktan garba intikâli devresinin yarattığı sosyal kararsızlık her sahada olduğu gibi fikir sahasında da kendini göstermiştir. Ancak biz tanzimattan beri başlıyan bu intikalin bu gün artık bir istikrara ulaştığına inanıyoruz. Şarklı halet ruhiyeden gelenler batı fikir hayatında idealist ve mistik temayülleri benimsiyor veya telifçi oluyorlar. Bu suretle şarklılık (mistiklik, veya metodsuzluk yani telifçilik) garp cilâsı altında devam eder: Devlet probleminde ya Marx ve Lenin tarafından ortaya atılan realist metodu veya, meselâ Hegel'in «devlet olmayınca millet olmaz» şeklinde ifade edebileceğimiz, en ufak bir tenkide dayanamıyan görüşünü benimseyerek bu hareket noktalarından orijinal sonuçlara ulaşmak mümkündür. Bay Okandan ister maddeci, ister manacı olsun bütün metodları reddettiğine ve telifçiliği de herhalde — asıl metodu bu olmakla beraber — kabul etmiyeceğine göre kendisine şu suali sorabiliriz: Metodunuz nedir?

Hasan TANRIKUT
«Sosyoloji Asistanı»

İLHAM PERİSİ

Evimiz
fabrika yanındadır,
Yattığım yerden görürüm
fabrikanın
simsiyah ve uzun bacasını..
Hiç gitmez kulaklarımdan
fabrikanın uğultusu
ve burnumdan
fabrikanın kokusu...
Bütün işçileri tanırım,
Bütün işçiler beni tanır;
Bazan tavla oynarız
Deftardaki Bahçeli kahvede;
Bazan şiir okurum onlara,
Ben okudukça onlar coşar,
«Yaşa, varol!.» derler bana,
ben coşarım...
Onların bana verdiği mevki,
onların bana gösterdiği sevgi
bence bin kat değerlidir
Nurullah Ataç'ların vereceği
mevkiden
ve sütunlar dolusu methiyelerinden.
Fabrikanın
simsiyah ve uzun bacasında
binlerce mısra gizli..
Behçet Kemal'ler,
S. Taranci'lar göremez bu mısraları;
Bu mısraları ancak
işsiz kaldığı günler
fabrika bacasına baka baka uyuyan
kulaklarında
fabrikanın uğultusunu,
burnunda
fabrikanın kosunu taşıyan
ve işçiler arasında yaşıyan
benim gibi şairler görebilir.
Bu mısralarla gençleşti kafam,
Bu mısralarla öğrendim ben
şiirin ne
ve şairin kim olduğunu;
Bu mısralarla ben
işçileri sevdim.
İstemem başka bir İlham Perisi,
Bu mısralarla
ömürümün sonuna kadar
şiir yazabilirim.

Sabri SORAN

SİNAN

9 Nisan 1946, Türk mimarlık dehasının büyük mümessili Koca Sinan'ın 358 inci ölüm yıl dönümüdür.

"Gün„ bu büyük sanatkârı yetiştiren milletimizle bir defa daha gurur duyar.

Küçük Ansiklopedi

ÜCRETLİ İŞ GÜCÜ: Kapitalist cemiyette, çalışan insanların, iş kuvveti, emtiadır. İşçiler, istihsal aletlerinde n(makina-ham madde) mahrum oldukları için, yalnız sahip oldukları iş gücünü metağ gibi satmak mecburiyetindedirler. Çünkü, yaşayabilmek için, başka çıkar yol olmadığına göre, istihsal aletlerine sahip olan kapitalistler hesabına çalışırlar. Kapitalistler de, amelenin iş gücünü istismar gayesile, satın alırlar, sermayedar nizamında, sermayenin terakümü: Çalışan insanların iş gücünü sarfederek, yarattıkları artık değerlerin, üst, üste yığılmasından ibarettir. Kapitalistler, ellerine geçen kârların, bir kısmını biriktirmek, mecburiyetindedirler. Çünkü, aralarındaki rekabet daha fazla kâr hırsı ellerindeki istihsal aletlerinin gelişmesini, ve genişlemesini emri vaki haline koyar. Bunun içinde sermayedarlar bu biriken parayı, tekrar, istihsal aletlerine yatırarak, yeni makinalarla, iş gücünün verimini arttırırlar. Ve bu suretle, istismar derecesini yükselterek, pazarlarda rakiplerini yere sermeye çalışırlar. Ayni zamanda, genişleyen istihsal, kuvvet ve kudreti, bünyesinde taşıdığı tezatlarla, şu halleri yaratır. Bir taraftan daha çok iş gücüne ihtiyaç hasıl olurken, diğer taraftan, mükemmelleşen makinanın bir çok işçileri işsiz bırakması da zaruridir ki, bu yüzden bilhassa, kapitalist cemiyette, zaman, zaman kanun halinde olaydır.

İktisadi buhran, geniş mikyasta işçileri işsiz bırakır, açlık, sefalet, caddelerde yüzer. Sermayedarlar arasındaki, daha fazla sermayeye sahip olabilmek için, yapılan rekabet, bu neticelere varır:

REKABET: Sermayedarlar arasında mücadele durmadan devam eder. Rekabette galip gelmek ve fazla kâr çıkarabilmek için, sermayedarlar ellerindeki tekniği, rasyonalize, standardize etmek bu suretle de işçileri, fazla istismar edip, müesseselerinin istihsal kudretini yükseltmek zorundadırlar, aksi takdirde yıkılmak iflâs etmek mukadderdir, nitekim, bu mücadelede, küçük sermayedarlar mahvolup, ortadan kalkıyorlar. Büyüklerin de o nisbette zenginlikleri artıyor. İnhisarcı sermaye devrinde yani emperyalizm safhasıyle mücadele daha fazlalaşıyor ve keskinleşiyor. Burada, yalnız, büyük sermaye ile, küçük sermaye arasında, geri makine ile, mükemmel makinası olanlar arasındaki rekabeti değil, aynı zamanda tröstleşmiş, kartelleşmiş, muazzam kapitale tabi olmıyanların bu inhisar karşısında, ezilip boğulduklarını görürüz.

★ ★

GÜNÜN FIKRASI

Münazaralar !

Eğer bir Maltız keçiniz olsaydı ve bu keçi kuluçka olsaydı.

— Keçi de kuluçka olur mu, demeyin. Keçi değil katırı bile kuluçka yaparlar. Olmaz, olmaz deme, olmaz olmaz. Bu dünya âlemi imkân dünyasıdır. Hele iş üniversiteye düşerse...

Ve işte bu kuluçka keçinin altına yirmi tane Hindi yumurtası koysaydınız. Çıkan civcivlerin kaçı horoz, kaçı tavuk olurdu?

Siz bunları deli saçması sanırsınız; belki de hakhsınız, kim bilir?

İşte bu ve bunun gibi meseleler şimdi üniversitemizde münazara mevzuu olmaya başladı.

— Tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan.

— Hoppalaaa. demeyin. Üniversite için bu çok, hem de pek çok önemli bir meseledir.

Amerikadan, kullanılmış elbise idhali bahis mevzuu olmuştu da bütün mü nevverler hep birden ayaklanıp, bu işi millî bir izzetî nefis meselesi haline getirmişlerdi. Nerde o münevverler şimdi.

Taaa Grek medeniyetindenberi kullanıla, kullanıla, yıpranmış, köhneleşmiş, miadını asırlarca evvel doldurmuş böyle bayat, küflü, yamalı fikirleri mal bulmuş gibi kapmak, millî gururumuzu kırmıyor mu. Kafamız vücudumuzdan daha mı ehemmiyetsiz?

Bu fikir cesetlerini ihyaya uğraşanlar, yalnız İsevî mucize değil, güzel melodram da oynuyorlar.

Çelebi böyle olur bizde de...

Bu münazaralar danışıklı döğüşe benziyor. Münazaracılar yalancı pehlivan gibi birbirlerine saldırıyorlar. Siz bana daha evvelden bir münazara mevzuunu söyleyin, ben size kimin kazanacağını söyliyeyim.

Çocuğu anası mı doğurur, babası mı? yahut bir hadımın çocuğu olur mu, olmaz mı?

Kazanması zarurî olan taraf dilini yutsa yine kazanacak. Kazandıktan sonra da bu işi tertip edenlerin ağızları kulaklarında, koltukları kabaracak.

— Kabaramazsın......

Bizim aktüel ve kendi meselelerimiz var. Biraz cisun başımızı kendimize çevirelim. Böyle danışıklı döğüşlere gençliği alıştırarak iplikleri ve sopaları bir elden idare edilen kuklalar haline getirenlere bir münazara mevzuu da ben vereyim. Bakalım içinden çıkabilirler mi?

«İhtimaldir padişahım, belki derya tutuşa» mı, tutuşmıya mı?

Aziz NESİN

KOYUN

Bir zamanlar iri ağaçlı, uçsuz bucaksız bir ormanın kenarındaki çayırlıkta, başında çobanı ve köpekleriyle, bir koyun sürüsü yaşıyordu.

Çayırın otu her zaman bol ve taze, kenardan akan derenin suyu bol ve temizdi; yazın gölgesine yatacak bir kaç gür yapraklı ağaç, kışın soğuktan kaçıp barınacak kuytu bir mağara, sürünün rahatını tamamlıyordu.

Ama koyunların keyfi yolunda değildi. Çobandan şikâyetleri vardı. Sakalına kır düşmiye başlıyan bu adam, sabahtan akşama kadar bayırda uzanıp uyuklar, arada bir kavalını üfler, köpeklere bağırır, gene uykusuna dalardı. Koyunların südünü sağıp içebildiğini içer, içemediğini satar, canı istedikçe bir kuzu kesip kebabeder, yahut bir koyun boğazlayıp kısa kavurma hazırlar; iki üç haftada bir gelen celebe en yağlı koyunları kuzuları satar, sonra gene yatıp uykusuna bakardı. Hepsi bir tarafa, bu celebin eline düşenlerin eninde sonunda kasaba varacaklarını bilen koyunlar, kan lı gözlü herif her göründükte korkudan titreşirler, birbirlerine sokulusurlar, karşı kovmayı akıl edemezlerdi. Ne yapsınlar? Bu dünyanın düzeni böyle idi.

Ama koyunların arasında bu ise bir türlü aklı ermiyenler, günün birinde bıçak altına yatmak korkusiyle yaşamak - tansa bu işi bir kökünden halletmek isteyenler türemişti, günden güne de bunların sayısı çoğalıyordu. Meselâ bütün sürü kendi halinde otlar görünürken aralarından gözü kızmış bir koç fırlıyor, çobanın kaba etine bir boynuz yapıştırıyordu. Çoban onun peşini kovalayıp köpeklerin yardımı ile yakalasa, bir ağaca sım sıkı bağlayıp ilk gelen celebe bu âsi hayvanı teslim etse bile, bu hal öbürlerini yıldırmıya yetmiyor. «Sonu kasaba git - mek olduktan sonra, bugün de bir, yarın da bir!» diyip boynuz sayuran koyunların sayısı günden güne artıyordu.

Eh, koyun diyip geçmiyelim. Onların içinde de ne koçlar, ne yiğitler vardır. Dünya kuruldu kurulalı bütün koyunlar çobanla, köpekle yaşamadılar ya! Onlar da bir zamanlar kasaptan, celepten, çobandan köpekten habersiz, yiyeceklerini kendileri arayıp bulurlar, düşmanlarını kendi sert boynuzları ile yıl - dırıp kaçırırlardı.

Ama onların yağlı etlerine göz dikenler, südünden yağ ile peynir, derisinden kürk ile çarık yapanlar, her şeyden önce koyunları, çobansız kalırlarsa kurdun kuşun şikârı olacaklarına, kendi baş larına açlıktan öleceklerine inandırdılar. Bu böyle sürüp gittikçe koyunlar da ken dilerine inanamaz, kuvvetlerine güvenemez oldular. Sandılar ki, çobanın onları canavardan koruması, önlerine bir tutam ot atması, yumuşak etleri için değil, kara gözleri içindir.

Ama dediğimiz gibi yavaş yavaş koyunların aklı başına gelmiye başladı. Çobanlar da günden güne kötüleşmişlerdi. Hele bu sonuncusu iyice dalgacıydı. Keyfinden, rahatından başka bir şey düşünmez, sürüye canavarlar saldırınca, eski çobanlar gibi sopasını kapıp köpekleri peşine katarak onlara karşı koyacağı yerde, bir kaç koyun kuzu atıp başından savmağa bakardı.

Günün birinde bitişik ormandaki yabani hayvanlar, canavarlar birbirine girdiler. Çünkü o sene kış sert olmuş, kurtlar, ayılar yiyecek bulamayınca az - mışlardı. Onların ulumaları, kükremeleri sürünün bulunduğu cayıra kadar gelince koyunlarla beraber çoban da tir tir titriyordu. Bu aralık, ormandaki kavgadan yaralanıp kaçan, yahut açlıktan pek zebun düştükleri için kavgaya katılamıyan bir kaç sıska kurt ormanın kenarına sığınmışlardı. Korkudan şaşırmış koyunları görünce: «İşte dişimize göre düşman!» diyerek ileri atıldılar. Ama canavarların kıp kırmızı açılan ağızlariyle iri dişlerini görünce koyunlar işin şakaya gelmiyeceğini anladılar. Köpekler de, koyunlar elden gidince kendilerinin aç kalacaklarını düşünüp gayrete geldiler: hep beraber bu sıska kurtlara saldırdılar. Koçlar başlarını öne eğip iri boynuzlariyle canavarların üstüne yürürlerken, köpekler de bir hayli havlayıp gürültü ettiler. Zaten dermansızlıktan dört ayakları üzerinde zor duran aç kurtların bir kacı gerisin geriye ormana kaçtı, öbürleri cansız yere serildi.

Bu sırada saklandığı yerden çıkan çoban, sopasını savura savura tekrar sürünün başına geçmek isteyince, koyunlar akıllarını başlarına topladılar. Kasabı, celebi hatırladılar. Köpekler de onun sopasından kurtulmanın ve koyunlarla baş başa kalmanın sırası geldiğine hükmettiler. Hep birlikte çobanın üstüne yürüdü-

Y

SABAH

ŞUNDAN

ATOM ENERJİSİNİN. SİVİL HAYATTA KULLANILMASI İÇİN TETKİKAT YAPILIYOR

Atom enerjisinin sivil hayatta istimali hususunda son yapılan ilmi araştırmalar neticesinde, yarım kilo U - 235 inin (Atom bombasının istimalinde kullanılan Uraniumun bir nevi) 11.400,000 kilovatlık elektrik enerjisi verdiği, bu suretle de 1.500 ton kömür veya 250.000 galon akaryakıt veya 80.000,000 m. küb ayak sun'î gaz veya 40,000,000 tabiî gazın yerini tutabileceği anlaşılmıştır.

MASALI

n :

İN ÂLİ

ler. Ödlek çoban kaçıp canını zor kurtardı, bir daha da ortada görünmedi.

Bu kavgadan en kârlı çıkan köpekler olmuştu. Hem çayırdaki kurt leşlerini, hem de onlarla döğüşürken ölen beş on koyunu yiyip iyice doymuşlardı. Kuyruklarını keyifli keyifli sallayıp uzun, kırmızı dilleriyle yalanarak ortalıkta dolaşmıya, «Gördünüz ya, sizi kurtlardan da, çobandan da kurtardık!» diye koyunlara caka satmıya başladılar. Aradan zaman geçtikçe daha da burunları büyüdü; meğer köpekleri köpekleten çoban korkusuymuş, çobansız kalınca ondan beter oldular. Havladıkça kendi seslerine hayran oluyorlar; «Köpekleri gayrete getiren, kurtları korkutup kaçıran bu sestir!» diye, ulumalarını yükseltdikçe yükseltiyorlardı. Üstelik içlerine bir de büyüklük kurdu düşmüştü: yaralı, sakat bir kaç canavarı havlayıp kaçırdıklarını sandıkları için, kendilerinin öyle rasgele köpeklerden olmadıklarına inanıyorlar, «Köpek ne demek? bizim de aslımız kurt değil mi?» diye övünüyorlardı.

Yavaş yavaş bu kuruntu hepsinin zihnini sardı. Koyunlara tepeden bakmağa başladılar. Onların bir kere tadını aldıkları etlerini unutamadıkları için, kenarda köşede yakaladıkları kuzuları parçalayıp yemeğe, hatta biraz sürüden ayrılan iri koyunlara bile saldırmıya kalktılar. «Bizim gibi soyu ormanlara hükmetmiş kahramanların miskin miskin koyun bekçiliği etmesi ne demek?» diye aralarında hayıflanıyorlar, tekrar vahşi ormanlardaki saltanatlı günlere dönmek istiyorlardı.

Kendi gözlerinde büyüdükçe, koyunları daha da küçük görmiye başlamışlardı. Onlar sadece etleri yenecek, sütleri sağılacak mahlûklardı:

«Biz havlayıp gayrete getirmesek bu sersemler boynuzlarını bile kullanamazlardı:» diyorlardı, «Yani başımızdaki kocaman ormanda bizim soyumuzdan kurtlar, hattâ şu kırtipil çakallar hüküm yürütür, ortalığı kasıp kavururken bizim bu çayırda kuzu gibi yaşamamız ayıp, çok ayıp...»

Köpeklerden kurtulmak çobandan kurtulmak kadar kolay değildi. Bunların hem sayısı çok hem dişleri keskindi. Üstelik bir niza çıksa fırsat bilip üç beş koyunu paralayıveriyorlardı. Bunun için koyunlar, işin sonu neye varacak? diye telâş içinde bekleşiyorlar, çobanı kovdukları gibi bu köpekleri de defetmeyi bir türlü gözlerine kestiremiyorlardı. Ama köpekler en sonunda hem kendilerinin, hem de koyunların başını nare yaktılar: Bir gün, daha fazla sabredemeyip, ormanı zaptetmiye karar verdiler. Bu işi kendi başlarına yapamıyacaklarını bildikleri için koyunları da önlerine kattılar:

«Siz boynuzlarınızla yol açar, karşınıza çıkanları tepelersiniz, biz de etrafınızda bağrışır, size cesaret verir, düşmanları yıldırırız!» dediler. Bu seferin sonu hayıra varmıyacağını ileri sürerek katılmak istemiyenleri, «Alçak, korkak, miskin, hain! Sen bizim gibi damarlarında asil kurt kanı taşıyan köpeklerle bir arada yaşamıya lâyık değilsin!» diye parçaladılar ve... İştahla yediler.

Ama daha ormanın kenarındaki çalılıklarda, dört taraftan üzerlerine saldıran kurtlar, ayılar, parslar, hattâ sırtlanlar ve çakallar sürüyü kısa zamanda perişan ettiler. Köpeklerin havlaması ağaçların tepelerine varmadan boğuldu, koyunların sıcak kanı yerdeki kuru yaprakların arasında çabucak kayboldu.

Hasta yahut ihtiyar oldukları için bu sefere katılamıyan dört beş koyunla bir hayli körpe kuzu, çayırın kenarındaki mağarada birbirlerine sokulmuşlar, ormandan gelen acı sesleri, yürek paralayan melemeleri, ümitsiz havlamaları dinliyorlar, korkudan titreşiyorlardı. Sesler kesilince birbirlerinin yüzüne baktılar, ormanı zaptetmiye giden köpeklerle onların zorla sürükledikleri koyunların başına geleni anladılar. Aralarındaki iki ihtiyar koç, ağır ağır mağaranın kapısına doğru yürüdüler, kendilerini beklemek üzere orada kalmış olan iki sakat köpeğe yaklaştılar, henüz kuvvetini büsbütün kaybetmemiş olan boynuzlarını, şimdi karşılarında şaşkın şaşkın uluyan itlerin karınlarına geçirdikleri gibi, tâ ilerdeki dereye kadar fırlattılar. Sonra mağaradaki kuzulara dönüp şöyle dediler:

« Bu dünyada çobansız da, köpeksiz de yaşanabilirmiş. Ama bunu anlamak için her defasında bu kadar kanlı kurbanlar verecek olursak pek çabuk neslimiz kurur. Bari siz gözünüzü açın da, ilerde başınıza yeniden itler, hele kendilerini kurt sanan palavracı itler musallat olursa, sürüyü canavarlara paralatmadan onları defetmiye bakın!»

YİNE BUKALEMUN

Türkiyeyi daima ferdî menfaatinin mihrakında topladığı, kupkuru kelimelerden ibaret basbayağı kavgalara girdiği ve hiçbir zaman memleketin geniş köylü kitlesi uğrunda, işçilerin hakkı yolunda kavgayı göze alamıyacak kadar kendile meşgul olduğu için ancak iğrenilir bu baston yutmuştan.. Cumhuriyetten sonra ona, yıkılmış dünyasının mezarı başında ağlamaktan başka hiçbir iş kalmamalıyken, işte bakınız dostlar o, inkilâp nesil ve zihniyetine mezar kazmağa kalkmıştır! İnkilâbın heyecan dolu günlerinde kaldırmağa cesaret edemediği başını kurtarınca kısılan sesi yeni Türkiyenin kuruluş velvelesi arasında eridi; unutuldu! O, bu, iman ve iş dolu kutsal velveleyi kendine siper yapmak; arada kaynayıvermek, hünerini; daima şahsî menfaatla kamçılanan zekâsını kullanarak cidden becerdi!

Sonra İttihat ve Terakkiden inkilâp saflarına; duyumu umumiyeden Cumhuriyet kutsallığına, istiklâl mahkemesinden inkilâpçı Türkiye efkârı umumiyesine... Bu ne korkunç facia, bu ne anlaşılmaz komedidir?

Namuslu adam, kendi dünyasile birlikte yükselir veya yıkılır.. Bütün inandıklarının, bütün bağlandıklarının yıkılışından sonra hemen yeni inançlar ilân edenin nesine inanılır? Fikirlerine mi, namusuna mı? Bir kere dindar Akifin, Komünist Nâzımın, bir de bukalemunun seciyesini düşünün!

Gözlerini istiklâl savaşında dünyaya açan, kafası inkilâp heyecanları içinde kurulan, kendine örnek ve rehber olarak Anadolu ihtilâlinin yüce kartalını alan neslin münevveri Enver serserdesinin artığını, meşrutiyet faciasının baş körükçüsünü inkilâp partisi namına söyler ve yazar görünce inkilâba namuskârane sadık kalabilmek için elbette ki onun bulunduğu gruba arka çevirecektir! Mademki zaman, inkilâbı ve Atatürk sevgisini kalplerde her gün biraz daha derinleştiriyor şu halde şuurlanan Atatürk nesillerini onun bulunduğu tarafta görmemek mukadderdir.

Bize yarın: «Dünyası yıkılıp gömüldüğü halde Zati şerif daima yükseklerde dolaştırsa namus satılmış demektir. Her devrin dalkavuğu, her devrin zengini ve her devrin «Üstadı» olan adam eğer Cümhuriyetin de dalkavuğu, zengini, üstâdı haline gelmişse kabahat inkilâbın kendilerine emanet edildiği gençlerdedir. Bu ne geniş mide ki istiklâl mahkemelerinin mahkûmettiği adam adam «kalkın bakalım!» diye bağırınca; kimler, biliyor musunuz kimler? İnkilâp Gençliği onun sözü ile ayağa kalkıyor» denmeyecek mi? Fakat hayır inkilâp gençliği değildir onun sözüyle kalkan! O, inkilâbın ruhuna, zihniyetine dayanabilmek hakkını taşıyanlardan değildir ki, sözü inkılâp gençliğinin muharriki olsun!

DOĞAN RUŞENAY

UNDAN

ATOM BOMBASININ HUSULE GETİRDİĞİ DEPREM HAKKINDA BİR MÜŞAHEDE

Geçen yaz, Amerikan çölünde atom tecrubesile husule gelen depremi ölçmüş olan Harvard Üniversitesinin bir jeoloji profesörü, atom infilâkları üzerindeki tetkikatının neticelerini bildirmiştir. Geçen sene yapılan tecrübedeki infilâk, yer sathını 20 saniye sarsmış ve sismolojistlerin tanımadığı dalgalar zuhur etmiştir; bunların ardında toprak zerreleri fırtınalı bir denizin dalgaları gibi hareket etmektedirler; bunlara "Hidrodinamik dalgalar" demeli.

MAKSİM GORKİ

Maksim Gorki; memleketimizde, yabancı muharriler arasında en çok sevilen ve dilimize en çok eseri çevrilen muharrirlerden birisidir. Remzi Kitabevi tarafından, kitaplarının yeniden basıl - makda olduğunu işittiğimiz zaman şaşmıyoruz. Çünki Gorki ,Ous halkının olduğu kadar, diğer milletler halklarının da «Gorki» sidir.

İnsanlara karşı fazilet ,acımak gibi bir takım romantik ve riyalı hislerle alakayı keserek, insanlara; insanları, insanca sevmeyi Gorki öğretmiştir dersek mübalağa etmiş olmayız.

Gorki; çalışan insanları severdi. Çünkü, onun nazarında çalışmak kahramanca bir işti. «İşini severek yapan insanlar» onun için hakiki insanlardı. Kendisi de çalışan sınıfın içinden yetişmiş - ti.

Gorki, 1869 yılının mart ayında bir boyacı tüccarının kızı «Vasili Koşirin» ile kilimci «Maksim Peşkof» dan dünyaya gelmiştir. Beş yaşında iken babasını, dokuz yaşında iken de annesini kaybetti. Bu zaman, büyük babası kendisini bir kunduracının yanına çırak olarak verdi. Burada çok kalmadı, kaçarak bir ressamın yanına girdi. Sonra, bir vapurda ahçı çıraklığı ve daha sonra bahçevan çıraklığı yaptı. Kendisi, ahçı başısı «Smuri» nin yetişmesinde büyük tesiri olduğunu, Gogol, Ospenski, Baba Duma ve sair muharrirleri onun teşvikiyle okuduğunu söyler. Bir yazısında, şöyle yazıyordu: «Benim ilk hocam ahçı «Smuri», ikincisi avukat «Lanin», üçüncüsü «Kolosni» isminde kanun harici biri, dördüncüsü Korelenko'dur. Benim üstadım Korolenko'dur. Eğer daha eyi yazamıyorsam, bu hal onun üstatlığının eksikliğinden değil bu bilğisizden doğruya bana ait bir kusurdur.»

16 yaşında iken okumak sevdasına kapılıyor Kazan üniversitesinde okumak üzere Kazan'a gidiyor, orada, yanlarında kaldığı arkadaşı Evereinof ailesinin vaziyetinin bozulmasile bu arzusu bir hayal olmaktan öteye geçemiyor. Aç kalmamak için, Kazan'ı terk ederek yazın «Volga» kıyılarını dolaşıyor. Kışın bir çörekçi fırınına amele oluyor, tekrar yaz gelince limanlarda hamallık yapmakla, odun yarmakla hayatını kazanıyor. Demir yollarında yol bekçiliği ediyor. Bu suretle hemen hemen bütün Rusya'yı dolaşıyor...

Gorki, «Herşey geçer, herşey kılığını değiştirir, bu değişme yavaş fakat köklü olur.. diye düşünüyordu. Hadiseler onu haksız çıkarmadı. O hayatta iken fikrinin doğruluğunu teyit etti.

«Gorki, yazı hayatına atılırken, diğer bir çok muharrirlerden farklı olarak geniş ve zengin hayat tecrübelerine

sahipti. Bütün hikâye ve romanlarında insanları ve eşyayı, mahsus karekterle - riyle idealize etmeden tasvir etmiştir. «Hiç bir muharrir hayatiyle eserine karıştığı halde, Gorki kadar objektif ola - mamıştır.» Yazılarındaki lirizmi, eşyayı hareket halinde müşahede edebilmek kabiyetinden ileri gelmektedir.

«Gorki'nin hikâyelerinde gözeçarpan en büyük hususiyet, bu hikâyelerin, adeta uzvi bir bağ ile ,birbirlerine bağlı olmalarıdır. Gorkinin en erken çağlarda yazdığı hikâyeleri romantikti. Daha sonra, hikâyeleri naturalist ve realist bir mahiyet almıştır...

Maksim Gorki memleketimizde, 1908 senesinde «Ana» romanının İsmail Müştak tarafından tercüme ve Tanin gazetesinde tefrika edilmesiyle tanınmıya başlamıştır. Bu eser iki cilt halinde kitap olarak çıkmıştır.

Birinci Cihan harbinin son yıllarında Ruşen Eşref bazı hikâyelerini «Türk yurdu»nda neşretti. Sonra «Sabah gazetesi» ve «Dergah» mecmuasında bir takım hikâyeleri tercüme edildi.

Millî Kurtuluş hareketimizden sonra Hasan Âli Ediz, Mustafa Nihat Ozan tarafından Gorkinin eserleri sistemli bir şekilde tercüme edilmeğe başlanmıştır.

Dilimize çevrilen başlıca eserleri şunlardır.

Stepte, Serseriler, Sıkıntı, Hayim ile Artem, Çorbacı Mustafa Nihat Özön tarafından dilimize, çevrilmiştir. Biz bu yazıyı yazarken Hasan Âli Ediz'in «Aşk Rüyasının başındaki ön sözden, Strasti Mordasti'de Hüsamettin Bazok'un mukaddimesinden ve Mustafa Nihat Özön'ün çevirdiği Stepte'nin başındaki tedkik yazılarından faydalandık.

Sabahattin Ali ve Sait Faik kadar Türk okuyucusu, olan Gorkinin kıymetli şahsiyetinde, bütün dünya demokrat san'tkârlarına selâm!..

Fehmi YAZICI

Sevgilime mektup: 3

İnsanlığın haline doğru

Buradan da bir yüz kişinin çalıştığı büyük fabrikayı gezmek üzere ayrılıyorum.

Önüme küçücük, dedelerden kalma bir imalâthane ilişiyor. İçinde bir tek amele çalışan bir yer.

Beş metre yüksekliğinde nerde ise düşmek üzere olan bir çatı. Yukarı kat sayılan bir takım gelişi güzel tahtalar ve direkler atılmış. Bir yerden deriler sarkıyor.

İki üç kalasın üstünde yatağa benzer bir şey var. Direklerin arasında gezinen adamın zaman zaman bir bacağını, sonra tabanının altını görüyorum.

— Hemşerim, Merhaba-

Karanlık, gölge halinde görünmiyen bir direkten aşağıya bir adam sıyrılıp iniyor.

Hoş geldin, diyor.

Yerde açık mezarlara benziyen, mustatil şeklinde, çukurlar var. Bu çukurlardan bir tanesinin yüzü, bir porfir manzarası almış. O kadar taşa cılık yaraya benziyen bir taşa benziyor ki, oraya doğru yürürken adam beni durduruyor.

Aman, beyim, diyor, orası kireç çukuru

Sonra anlatıyor:

— Burası eski usül, dedelerden görme tabakhane. Makine namına bir şey yok. Bizim derilerimize pek kulak asma! Ne olsa, makine işi başka. Biz ufak deri yaparız. Terlik, çanta, şu bu için,, keçi derisi işleriz.

Güler bir yüzü var bu adamcağızın, sevgilim. Koca Mustafa Paşalıymış, ne sevdim bu adamı. Ne tatlı bir ses, ne cana yakın bir hali var:

— Posteki şurada zırnıklanır. Şu kuyuya atılır. O kuyunun içinde kireç vardır. Onun içinde bir hafta kalır: Sonra yıkanır, temizlenir. Şu gördüğün bıçakla, tabak edilir, palamuta batırılır. Yahut da krom'a konur. Ama bizde krom yok: Palamuta koyarız: Palamutun içinde deri rengini alır. Deri biraz da tavlansın diye talaş içinde durur.

İşte bunlardan sonra da hanımların güzel ayaklarına keçi derisinden terlikleri bir parça biz, en çok da kimler geçirir, allah bilir.

Gülüyor adam. Ne tuhaf bir gülüşü vardı! Acı desem, değil; tatlı desem; değil

— Adın ne hemşerim?

— Hasan Güçgüler, dedi.

Konuştu:

— Bu sanata dedelerimiz dev sanatı derlerdi. İnsan ancak on beş, yirmi sene bu işe dayanabilir. Çok güç zanaat! Sari hastalık, doğru söylemişler sana, bu civarda pek görülmez. Kireç gibi zehirli şeyler sari hastalığa mani olur ama, bir tanesine dişini geçiremez: Vereme. İşçide bu gıdasızlık sürüp giderse çok veremli göreceğiz.

— Doğru, dedim. İşçilerin çoğunun rengini uçuk gördüm.

— Zor zenaat! Dev zanaatı dedi. Beni sümbül zadedeki tabakçılar kahvesine çağırdı. Söz verdim. Bir gün seninle Koca Mustafa Paşaya gider, Sümbülzadedeki belki de sümbüllü bir kahvede Güçgüler'le oturur, konuşuruz, olmaz mı sevgilim? Gelmezsin değil mi? Ne olur gelsen sanki..

Büyük fabrikaya gitmek üzere Güçgüler'den ayrılıyorum.

Sait FAİK

Aganta! Burina! Burinata!

Yazan:
ASIM SARP

Memleketimiz üç yandan denizle çevrildiği, göllerle süslendiği halde suların kahrını çeken insanları tanımaktan çok uzağız. Üç dört yıl önce «Göl İnsanları» adlı bir hikâye serisinden acı ve keskin bir realizmle çok şeyler öğrenmiştik. «Medarı Maişet Motörü» de bizi İstanbulla sarmaş dolaş olan denizlerin açıklarına götürmüştü. Halikarnas Balıkçısı'nın «Aganta! Burina! Burinata!» adlı romanı da (1) bizi Akdenizin, Egenin Marmaranın nimetleriyle geçinmek isteyen denizcilerin fırtınalı ve renkli muhitinde yaşatıyor. Esasen Halikarnas Balıkçısı'nın «Ceb Kitapları» arasında neşredilen hikâyeleri ile denize olan sevgisini anlamış, yumuşak ve ışıklı üslubunun hayranı kalmıştık. «Aganta! Burina! Burinata!» ise Balıkçı'nın çok derin ve çok zengin gönlünden bir parçadır. Öyle bir parçadır ki denizi, deniz insanlarını hatta, toprağı ve toprak adamlarını hârikulâde kuvvetli bir görüşle anlamak, bunların havasını koklamak ve yüreklerinin çarpıntısını duymak istiyenler için yeter bir dolgunluktadır.

Romanın mevzuu çok basittir. Bu basit ve temiz mevzu, belki macera ve şehvet dolu eserlere düşkün kimseleri sarmıyacaktır. Fakat Türk halkının, Türk işçisinin ve Türk köylüsünün üstün bir hayat seviyesine kavuşmasını dileyenler Mahmutla (Romanın kahramanıdır) birlikte yapacakları gezintilerde bir çok hakikatlerle karşılaşacaklar, insan karakterinin çeşitli tezahürlerine şahid olacaklardır. Nihayet her bir kaç sayfada bir acı acı düşüneceklerdir.

Yüzde yüz yerli tipler, sanatkâr bir ressamın, bir kömür parçasiyle duvara çizdiği portreler gibi basit, kuvvetli; fakat süsten uzaktır. Ama hakikatın tam kendisidir. Yazarın sanatkâr ruhu kelimeler arasında öyle kuvvetle görünüyor ki, insan «tam kendisi» diye tanıdığı birisinin romanda canlandırıldığını görmekten doğan bir hisle Halikarnas Balıkçısı'nı alkışlıyor. Hele, pek orijinal ve pek bâkir bir ifade ile deniz ve deniz insanlarını, toprak ve toprak adamlarını tanımamız yerli eser hasreti çeken okurlarda muhteşem bir sevinç uyandırıyor.

Mahmud'un sevgilisi Fatma ile tanışalım:

Onun «yeşil değilse mavi, mavi değilse yeşil gözleri, derin deniz akıntıları gibi şimdi koyulaşır, şimdi açılır.» Bu gözleri Bodrum'da bırakarak Milas'a giderken Sali adalarını göreceğiz; bu adaların «genç ve masum bir halleri vardır.» Burasının da «harpli, hastaneli, hapishaneli, zulüm ve işkenceli, yalanlı, dolanlı bir dünyanın bir parçası olduğuna» inanabilir miyiz? Gençlik ve masumiyette; hastalık, cinayet, açlık ve zulüm ne arar? Ama hakikat budur: her yerde ayni insan dışı müesseseler... Mahmud dünyanın bir parçası olan Sali adalarında - faraza - Bodrumda gördüğü insan dışı müesseselerin varlığına inanamıyor. Nasıl inansın ki o, «parayı görünce, yaradılıştan öz düşmanı olan bir hayvana rast gelen bir başka hayvan gibi, tüyleri nefretle diken diken» olur. İnsan oğlunun karşılaştığı fenalıklar ortadan kaldırılamaz mı? İbtidaî bir insan olan ve her ibtidaî insan gibi dinî itikadı bulunan Halil usta (Mahmudun eskici ustası ve denizcilik hocasıdır) nın diliyle bağıralım:

«Doğum, hastalık, ölüm Allâhın emri, anladık. Fakat ne bileyim, özlediğin bir işte çalışamadan, içine doğduğun şu dünyanın ötesini berisini hiç göremeden, taş üstüne bir taş, koyamadan, bir ağaccağız olsun dikemeden, bir günceğiz olsun şunun bunun eteğini öpmeden yaşıyamamak ve böylece bir dünyadan def olup gitmek de Allâhın emri değil a.»

Bir insan annesinin ölüm haberini duyunca ne düşünür? Düşündüğünün bir içten doğmuş şekli; bir de dışa vurulmuş görünüşü vardır. Mahmud, fakir Mahmud, amcasının gemisinde bir arkadaşını koruduğu için amcası tarafından koğulan Mahmud, bakın çoğumuzun itiraf etmek cesaretini gösteremediğimiz düşünceyi ne acı bir realizme tesbit ediyor: «Ölüm merhamet etti de evimin kapısını kapadı. Annemin artık çilesi dolmuş olacaktı ki zavallı öldü, ve onun geçinmek yükü sırtımdan kalkmış bulundu.»

Mahmud böyle düşünmekte haklıdır. Çünkü «dünyanın neresinde olursa olsun denizcinin talii hep birdir. Kaptandan azar ve küfür, tüccardan istihfaf, denizden tehdid, karadan tekme» dir. Belli ki bu hakikat; ferdi sermaye ile yoksulların alın terini, kol gücünü satın alarak, onlara ödediği süründürecek kadar kâfi gelen parayı yine onların yaratıcı kudretinden, çalmak suretiyle geri alanların bulunduğu bir cemiyet içindir. Çünkü Mahmud, Marsilya seyahatı sırasında «ateşçilerin, yani vapurda işliyecek ve vapuru yürütecek olanların eşekler kadar haysiyeti olmadığını» tesbit ediyor ve insan ister istemez «Ansiklopedideki vahşi» yi hatırlıyor.

Uzun yıllardan beri hâlinden memnun insanların aşk, eğlence, macera ve hislerini işliyen romancılar yaratıcı kütlelerin nefretiyle karşılandıktan sonra gittikçe kök salan bir halkçı - İnsancı edebiyat ilk önceleri şiirde ihtilâlini yapmış, sonra da hikâyede tesirlerini göstermiş, son bir kaç yılın içinde de romanda şahlanmağa hazırlanmıştır. Aganta Burina Burinata da gördüğümüz denizciler ve köylüler, içinde bulunduğumuz cemiyetin hasta bünyesinde lekeli humma benekleri gibi sırıtmaktadır. Oysaki onlar halk için yükselen bir cemiyet binası içinde en rahat ve en mükemmele kavuşmuş olmak hakkını çoktan kazanmışlardır. Bu lekeli humma beneklerine benzeyen hasta insanlarımızı «Aganta Burina Burinata»nın kuvvetli ifadesiyle tesbit edelim:

Denizcilerin durumu şudur:

Evli denizciler kadından yaka silkiyorlar. Çünkü geçim derdi evlenme ile katmerlenmiştir. Karının ve çocuğun her gün artan ihtiyaçları ile karşılaşmaktan-

(1) — Akba kitabevi, fiatı 125 krş.

DER VASFI AHBAB: I

ULUS:
Matbuat maçlarının baş hakemi.

VATAN:
Diyarı gurbete düştün, «Vatan» dan ayrıldın!
Vatan gözünde değil ah «yâr» dan ayrıldın-

SON DAKİKA:
Yarınki cinayetleri bugünden haber veren bir kâhin!

TASVİR:
Vatan ne Türkiyedir sizlere ne Türkistan,
Vatan büyük ve müebbed bir ülkedir Turan!

GECE POSTASI:
Hapishane arabası yahut, Kurdderelliyi yere seren arap üzengi!

CUMHURİYET:
Kimdir sizi meneyliyecek bâğı cenandan,
Mevrusu pederdir giriniz, hane sizindir!

SON TELGRAF:
Uslûbu beyan, aynile insan!

TANİN:
Yirminci asrın hacı yatmazı!

HUR SES:
Kel başa sımsır tarak, diyemem ya-

AKŞAM:
İç bâde, güzel sev, var ise aklı şuurun
Dünya var imiş, yâ ki yok olmuş ne umurun!

VAKİT:
Üç biraderin en «us»lusu!

HABER:
Seni satan yalınayaklılardan haberin var mı?

ÜLKE:
Göründü yine Sivasın bağları..

SON POSTA:
Küçücük,fıcıcık, içi dolu turşucuk!

YENİ SABAH:
Bu memlekette bir gün sabah olursa «bayan»!

BALIKESİR POSTASI:
Dostlarım «posta»yı mı yoksa «post»larını mı düşünüyorlar, henüz anlıyamadım!

TÜRK DİLİ:
Biliriz, şirindir, tatlıdır ama seninkisi değil!

ANADOLU:
Hoş geldi sana meykedenin âbı havası
Billâhi güzel yerde yapılmış bıkılası-

YENİ ASIR:
Evet, size göre altun asır.

sa sefere çıkmağa can atıyorlar. «İhtiyar deniz kurtlarından tutunuz da genç acemilere kadar hepsi de» şu fikirdedir: «Artık denizde ekmek kalmadı. Sağlam toprakta bir kaç limon ve zeytin ağacım olsun, denize dönüp bakanın allah canını alsın.» Çünkü denizcilerdeki kanaat köklüdür ve bir çocuğa nasihat etmek gerekirse şöyle edilir: «Değil yalnız benim, fakat dedenin, dedenin dedesinin denize verdiğimiz emeği şu toprağa harcasaydık buralarını çoktan cennete çevirmiş olurduk. Şimdi süter; eker, biçer yan gelirdik. Toprak kadına benzer, bağrına attığın tohumu sana çiçek ve yemiş diye yetiştirir. Allâh kısmet ederse kayığı satıp bir iki tarlacık alacağım; ölürken gözüm açık gitmem. Sen de fırtınada dümen başında, arkamdan lânet okumazsın, Ama tarla seni doyuramıyacakmış, deniz gibi seni boğmaz a.»

Bu kanaatı nasıl beslemesinler ki, her türlü tehlikeye ve ömürleri boyunca çalışmalarına rağmen bir gün bile refaha kavuşamıyorlar. Refahi bırakalım, normal bir geçimi temin edemiyorlar. Bin bir güçlüklerle balık tutuyorlar, (ya Sünger Avcıları adlı röportaj serisinde okuduğumuz deniz tehlikeleri...) sahilden 35 mil öteye gidiyorlar «paraketeleri değil kader ipini çekiyorlar.» Ellerine geçen 22 okka balığı madrabazlara 50 paradan veriyorlar. Hayatın her sahasında görülen bu fuzulî insanlar (madrabazlar v. s.) cemiyetin iktisadi temelindeki bozukluk yüzünden balıkçılık sahasında da çalışmadan çalışanların kazancına hayasızca ortak oluyorlar.

Ya toprak insanları?

Geniş arazisi ve ortakçıları olanlara göre «erkek dediğin hep koparmalı, hep yan durup yalman çıkarmalı» dır. Muhtaç olan küçük toprak sahibine yardım etmemeli, onu bunaltıp toprağını almalı ve ağanın ortakçısı yapmalı. Topraksız köylünün çocuğu şudur: «Ortada bir deri bir kemik ve içleri korku dolu iki kocaman gözden ibaret.» Annesi de «paçavra hilinde dallı basma şalvar giymiştir». Büyük kızı «canlı cenaze gibidir.» Kendisi ise «omuz kemikleri fırlak bostan korkuluğuna dönmüş bir adamcağız» dır. Hepsinin müşterek vasfı şudur:

«Ayakları çıplak, tabanları dilim dilim yarılmış, göğdeleri iğri büğrüleşmiş ve yüzleri de yamrı yumrulaşmıştır.»

Denizcilerin durumunu roman'ın yarıdımı ile tesbit etmiştik. İşte o denizcilerin bağlanmak istedikleri toprakta ömür tüketenler de bunlardır.

Romanın acı bir dille hayatlarını, aşklarını ve karşılıklı münasebetlerini kaydettiği aşağı tabaka insanlarımız - kardeşimiz; ahbabımız, sevgilimiz v.s. - bunlardır. Ve Halikarnas Balıkçısı bu insanları ve bu insanların bağlandığı denizi ve toprağı severek, hiç bir sosyal iddia gütmiyerek bize Mahmud'un hikâyesini anlatmıştır. Okuyanlar Mahmud'la birlikte çok şeyler görecekler ve çok şeyler dinleyeceklerdir. Topal Murad'ın ve Miço olan oğlu Aliş'in hazin hikâyesi romanı süsliyen hikâyelerin incisidir. Bu hikâyede para hırsiyle gözleri büyümüş insan, taklidlerinin dalavereleri ve karakterleri pek ustaca işlenmiştir. Hele Gümrük anbar memurluğundan mütekaid Kasım Efendi tipi, hatıraların dehlizinde boğulan küçük bir ihtiyar memurun ruhî durumunu ve ifade şeklini mükemmel bir surette üstünde toplamıştır. Murad Dayı'nın ölüm macerası yürek paralayıcıdır. Cimri amcanın Mazlûm'un zeytin yağını fazla alması karşısındaki hiddeti çok beşeridir ve insanda lânet hislerini kamçılamaktadır.

Halikarnas Balıkçısı'na candan bir

— Merhaba

deriz. «Ağanta! Burina! Burinata!» Romanın bu adı alışındaki sebebi herkes kitabı okuyarak öğrenmelidir.

Bu roman deniz edebiyatımızın baş köşesinde her zaman artan bir değer taşıyacaktır.

RAKAMLAR-GERÇEKLER

* Dünyada en çok kalay ve kalay cevheri istihsal eden memleketler: (1940 yılı)

Memleket	Kalay cevheri ton
Malezya	868000
Holianda Hindistanı	435000
Bolivya	389000
Tayland	177000

	Kalay ton
İngiliz malezyası	829000
İngiltere	380000
Holianda Hindistanı	142000
Honilanda	148000
Çin	110000

* 1941 yılında kış mevsiminde soğuktan ve bakımsızlıkdan Türkiyede ölen herçeşit hayvan sayısı tahmini olarak: 3188790 dır.

* 1942 yılında Türkiyede 17279000 tavuk ve horoz, 1612000 Hindi ve 956 milyon yumurta elde edilmiştir.

* Orman sahası en geniş olan vilâyetlerimiz şunlardır.:

Vilâyet	Kilometre murabba
Antalya	674000
İçel	428000
Balıkesir	421200
Bursa	394700
Zonguldak	378100
Tokat	361050
Kastamoni	352964

Ormanı en az olan vilâyet Kırşehirdir: 2000 K.2 Türkiye ormanlarının bütün genişliği ise 9325157 kilometre murabbaıdır:

* Orman istihsalatımız (1939 yılı)

	Kilo
Mazı	1178323
Sığla yağı	94118
Katran	52111
Somak yaprağı	16000
Çam fıstığı	40847
Ihlamur	11458

★ ★

Gelecek sayıda
BÖBREK
Büyük Hikâye
Sabahattin Ali

Dünyada Açlık

«The Nation» dergisinde Keith Hutchinson önemli bir makale yazmıştır. Anlattığına göre Amerika Birleşik Devletlerinde ve Kanadada geçen yıl görülmemiş derecede bereketli bir buğday hasatı yapılmıştır.

Amerika B. D. lerinde temmuz 1945 ayında buğday stoku 1.404 milyon «boisseau»yu (1) bulmuş, fakat altı ay sonra bunların 715 milyonu yok olmuştur. Hükûmetin yaptığı tahkikatın neticesinde bu miktarın 205 milyonunun hayvanlar tarafından yenildiği anlaşılmıştır, halbuki resmi tahminlere göre ehli hayvanların senelik istihkakı bundan az olmalıydı.

Köylü satış ve ticaret mülahazalarıyla ehli ve kümes hayvanlarını buğdayla besleyip alabildiğine çoğaltmak yolunu tutmuştu. Hayvanların istihlakının aynı şekilde devam ettiği takdirde Amerikanın taahut ettiği 225 milyon «boisseau» ihracatını yapmak imkânsızlığı meydana çıktı ve durum bir kat daha nazikleşti.

Bu hadisenin hikmeti buğdayı et ve yumurta şekline sokmanın çok daha kârlı oluşudur. Üstelik 30 haziranda fiyat mürakabesinin kalkması ihtimalini bilen köylü bu defa da borsacıların oyuncağı olmak istememekte ve stoklarını saklamaktadır.

(1) 1 Boissean — 12,5 litre hacmi

Amerikanın hububat durumu

Avrupa için 1945 - 1946 kışı en tehlikeli ve karanlık devir sayılıyor.

Soğuktan, açlıktan, zafiyetten kaç bin kişinin bu kış öldüğünü daha kimse bilmiyor:

Hastalanıp da istikbalde işe yaramaz hale gelenlerin, büyüme devrinde tam tekâmül edemiyen çocukların sayısını belki hiç bir zaman öğrenemiyeceğiz.

Kış geçti, zaiatı bilen yok, ancak geçen sene Hindistan ve Hindiçinide açlıktan ölenlerin sayısı ilân edildi. Sade şimali Hindi Çini'de geçen yıl 600,000 insan açlıktan ölmüştü, Hindistanda ise zaiat 3,000,000 u geçmişti, bu sene için yapılan tahminler vaziyeti daha da korkunç göstermektedir. Çinde olup bitenleri ise uzmanlar tahminden aciz:

Avrupa, Hindistan, Çin, sade bu üç diyarda geçen yıl ölenler beş yıl savaşta, bombardımanda şehit düşenlerin sayısından fazla, Amerikalıların tahminlerine göre ise bu yıl daha da karanlık, bu kış daha da insafsız olmuş ve olacaktır.

Birleşik Amerika Tarım bakanı Clinton P. Anderson son bir nutkunda Amerikan buğday stokunun dünyayı doyurmağa kifayet etmiyeceğinden büyük miktarda insanın ölüme mahkûm olduğunu bildirmiştir.

İşte dünyamızın acıklı hali. R. N.

GÖĞÜS NEZLESİ, TARİHE KARIŞTI

Göğüs nezlesine tutulanların ve sırt ağrısı çeken bahçıvanların şikâyetleri, yakında tarihe karışacaktır. Yeni keşfedilen ve kısaca 3,4 Di (Dicholophenox yacetic aid) denilen hormon cinsinden bir ilâcın kâşifleri, bu ilâcın şunları başaracağını iddia etmektedirler:

a) Göğüs nezlesine yüzde 90 sebebiyet veren işe yaramaz otları imha etmek.

b) Hindibağ otu, ısırgan ve çalıları yok etmek.

c) Muzları sarartmak, elma, armut ve diğer bazı meyveleri daha çabuk olgunlaştırmak.

d) Elmaların ağaçta daha fazla kalmalarını temin etmek.

İlim adamlarının izah ettiğine göre bu ilâç, pamuk, tütün ve başka mahsullere muzır olduğu halde, nebatî bir zehir değildir, fakat, bilâkis, nebatların büyümesine yardım eder. Yakında bunun toptan istihsaline başlanacaktır.

TALEBE KAHVESİ

İlhan TARUS

O gün de hergünkü gibi İzabel, kâğıdını hazırladı ve Vanderveld'in ağzından çıkan kelimeleri, harf kaçırmadan kâğıda geçirmeğe koyuldu. Fakat gene her zamanki gibi Gang, elinin tersile kâğıtları onun önünden itti, ağzının köşesini bükerek:

— Buna lüzum yok, buna lüzum yok.

Dedi.

O gün hepimiz bu hareketi biraz kötüce, biraz ukalâca bulmuştuk. O bunu çaktı. Konferans bittikten sonra cümle kapısında bizi durdurdu. Parmagile işaret ettiği noktaya baktık: Kaldırımın kenarında dev gibi bir otomobil horulduyordu. Bir kaç saniye bekledik. Kuru surat ve geniş kenarlı şapka kapıda göründü. Sandık ki kalabalığı görünce coşacak, o müthiş ağzını açacak ve o devirde bütün Brüksel'i iliklerine kadar donduran sesile bağıracak:

— Arkadaşlar, bir buçuk milyar sefil, aç ve yoksul insanla birkaç bin tok, bahtiyar ve varlıklı insan arasındaki bu cidal...

Demedi. Konuşmadı. Koşarak otomobiline sığındı ve uçtu. Binlerce terli, genç avuçtan fışkıran alkış şakırtısı, kaldırımlara sıvışıp kaldı.

O zaman Gang'ın neden (Buna lüzum yok) diye İzabel'i not almaktan menettiğini anladık ve bu sefer biz utandık.

* *

Jan Fransa'ya, Wolf da Almanyaya hareket ettiler. Tourelle o günlerde eskisinden daha kalabalık oluyor ve herkes, sabah, akşam, genç ihtiyar, kadın erkek, herkes ;lüzumlu lüzumsuz, vakitli vakitsiz, açken beya tokken, kitap üzerinde veya kahvaltı arasında, apsent kadehi başında veya iskambil kâğıtları arasında, herkes; harpten bahsediyordu. Harpten!. Harp başlamıştı, harp!.. Tourelle'in tavanları, camları, mermerleri inliyordu, (Harp) diye bağırıyordu. Gazeteler, duvar ilânları, profesörler ve sokak kadınları feryat ediyordu: Harp! Harp! Hoparlörler gürlüyordu: Harp var, harp! Talebeler ellerinde bayraklar, gırtlaklarında şarkılar sürüler halinde sokakları dolaşıyorlardı:

Harp!... Harp!... Harp!...

Liej'in milyonlara karşı çelik göğsünü nasıl gerdiğini, nasıl dayandığını, nasıl, nasıl imat ettiğini anlatıyorlardı. Sokaklar birer ırmak yatağı haline gelmişti: Çelik miğferlerin teşkil ettiği madenî bir sel bu yatağın iki kenarını zorlıyarak akıyordu. Her cadde köşesinde, her dönemeçte, her meydanda, yüz binlerce göğüsten mürekkep koro yığınları, taburların yanına katılıp, yoruluncaya kadar gidiyorlardı. Kimse, kimseyi görmüyor, kimse bakmıyor, biri ötekini dinlemiyor, herkes bağırıyordu.

Kendimi bu et ve ter akıntısından sıyırdım ve Tourelle'e girdim. Gang'la İzabel köşede idiler. Fakat beni her zamanki gibi karşılamadılar. Yanlarına iliştim:

— Ne oluyor? dedim.

— Hiç, dedi Gang.

Kız suratını eğmişti ve elinde Gang için bir yelek ve şişler olduğu vakit pek tabiî görünen bu tavır, bugün bana mânasız geldi. Örgüsü elinde yoktu ve zaman, başkaydı.

Neden sonra:

— Ne olacak' dedi, yiyecek ekmeğimiz yok.

Gang'ın dirseklerile masayı çatırdattığını duydum.

Yiyecek ekmekleri yokmuş. Fakat yiyecek ekmekleri olmadığı günler eksik değildi. Bu ilk defa olmuyordu. Eksilen şeyin sadece ekmek mi, yoksa daha müthiş, daha korkunç bir madde mi olduğunu kestiremiyordum. Bu maddeyi tayin edemiyordum. Bunu anlamak için elimden gelse dünyanın bütün ekmeklerini oraya yığmaya ve:

— İşte ekmek, alın, fakat yalvarırım ayrılmayın. Beni inandığım şeylerin birinden daha ayırmayın! Bana acıyın!

Diye bağırmağa hazırdım. Hazırdım buna... Çünkü onların üzerlerine bakarken, ayaklarımın altından son toprak kademesinin de kaymağa başladığını hissediyordum.

Hiç bir şey para etmedi. Ertesi gün garson, İzabel'in patronu ile beraber Amerikaya kaçtığını ve Gang için bir pusula bıraktığını haber verdi.

— Yarım saat evvel sahibine verdim.

— Pusula nerede? dedim.

— Nerede şimdi?

— Okur okumaz çıktı.

Kapıyı omuzla açtım ve fırladım.

Şimdi burası, bu meydan, bu cadde, burası, görülmedik bir hâl almıştı: İnsanlar birbirini çiğniyerek koşuşuyorlardı. Yere düşmüş bir kadını kaldırmak için iki büklüm eğilmiş bir erkek artık doğrulamıyor, o da yere, kadının yanına yığılıyordu. Gökyüzü ağlıyan, bağıran, inliyen ve uluyan kuşlarla dolmuştu. Otomobiller ve arabalar, tekerleklerini çocukarın göğüslerine batırarak koşuyorlardı. Diziyi yarıp ikinci bir diziye dayananlar, bir müddet çabaladıktan sonra, kaynayıp gidiyorlardı. Gang'ın sokağına doğru ilerlemek için, her adımda yeni bir ezilme ihtimali, yeni bir dalga sademesi ve yeni bir ölüm tehlikesi atlatıyordum. Kapıda, bütün apartman kiracıları, beton bir külçe halinde, pervazlara yapışmışlar, kıpırdamadan duruyorlardı. Yere düşmemek için omuzlarına asılarak merdivenlere doğru:

— Gang! Gang!..

Diye bağırdım.

Siyahlaşmış yüzlerden biri oynadı ve:

— Gang öldü.

Dedi.

Gang öldü mü? İşte bu olamaz. İşte bu imkânsız. Gang ölmüş. Dünyada ölmiyecek, öldürülemiyecek tek adam varsa o da Gang'dır. Canın, hayatın, hareketin temsilcisi herkesten fazla yaşıyan, hayat dolu, som hayat ve can olan Gang ölsün ha? İşte bu olamaz.

— Öyle ama, öldü işte. İstersenn git bak. Gerdanına bir çakı saplamış. Kiracıları uyandırmak için bütün kapıları dolaştım. Onunkisi açıktı. Şöyle bir iteyim dedim. Arkasına dayandı kapı...

Masanın dibine uzanmış, kanı dere gibi akmış. Kim görecek ismi kanı? Herkes başının çaresine bakıyor. A... Durun geçelim ayol... Deli misiniz? Geliyorlar. Görmüyor musunuz, geliyorlar yahu...

Bir çığ gibi üzerime boşandılar.. Gözlerim yarı kapalı, ayaklarım yerden kesilmiş, beynim uyuşuk, gidiyordum. Deminki sesler, konuşmalar, artık derinden geliyordu. Sanki bir odada, en tepedeki odada, İzabel'le Gang'ın odasında idim.

Sanki poker oynuyorduk. Kimse konuşmuyordu. Kulaklarımda partal kâğıtların hışırtısı ve derinden, çok derinden gelen incecik, masum seslerin feryadı:

(Harp, harp var, harp...)

(SON)

GÜN
Haftalık Kültür ve Aktüalite Dergisi

Haftanın Kronolojisi

»Bu kronoloji günlük siyasi gazetelerin bir haftalık gayri siyasi haberlerinden iktibas edilmiştir.»

Haftanın kronolojisi: 30 Mart — 5 Nisan

● Devlete ve tüccara ait yedi milyonluk malı yakıp kül eden Unkapanı faciasının biricik sebebi: İhmaldir.

● Samsun Yerli Mallar Pazarında yüz bin liralık bir yolsuzluk.

● Fresonun katili celep Hüseyin mahkûm edildi.

● Bir Tekel memuru 25 bin liralık zimmetten mahkûm oldu.

● Bir ayda 13789 kisi hakkında belediyece ceza kesildi ve 10509 lira para cezası alındı.

● Sahte bordro tanzim eden mutemed mahkûm oldu.

● Bir köylüden yirmi beş lira rüşvet alan bir orman memuru mahkûm oldu.

● Bir kumas tâciri ihtikârdan iki sene ceza yedi.

● Toros ekspresi marşandizle çarpıştı. 10 kişi ağır yaralandı.

● Mersinde bir komisyoncunun cesedi bir çuval içinde bulundu

● Bir sigara yüzünden Mustafa diğer bir Mustafayı yaraladı.

● Koyun eti bazı yerlerde 250 kuruşa kadar yükseldi.

● Bir otomobil Hayri isminde bir çocuğu ezdi.

● Fazla ilâç içen bir kadın zehirlendi.

● Hakkı bir anahtarla Kâzımı yaraladı.

● Karaköyde ve Yedikulede iki yangın çıktı.

● Bir esrar kaçakçısı sürgün edildi.

● Haksız mal iktisap eden Toprak Mahsulleri eski alım müdürünün portakal bahçelerine ve 41 bin liralık villâsına el kondu.

● 9 yasındaki Erdinç tramvaya atlamak isterken ezildi ve parçalandı.

● Zonguldakta gözlerinden sakatlanıp ihraç edilen bir işçi, şirketçe verilen 545 lirasına göz diken Ethem Bahadır tarafından öldürüldü.

● İzmirde en âdi bir kurşun kalem şehirde 25, köylerde 50 kuruşa satılmaktadır. Halbuki bu kalemleri 4-5 kuruşa satmak mümkündür.

● Millî Eğitim Bakanı aleyhine bir hakaret dâvası açıldı

● Kömürcü Ali, kömürcü Niyaziyi bir alacak yüzünden bıçakla yaraladı.

● İki hırsız çaldıkları eşya ile birlikte yakalandı.

● Akbabacı Yusuf Ziya Ortaç ile kitapçı Kemal Özcan bir portakal kabuğu yüzünden mahkemelik oldular.

Spartaküs hareketi hakkında düşünceler

Rasih Nuri İLERİ

Milattan önce 73 - 71 yıllarında Ro-
ma sirklerinde dövüştürülmek üzere ta-
lim ettirilen 70 kadar gladiatörün kaç-
masıyla başlayan Spartaküs isyanının
Kartaca muharebeleri kadar önemli ol-
duğunu Eutrope nakleder. Bu Roma
kölelerinin ve avamın yaptığı isyanların
en şiddetlisi olmuştur.

Vezüv dağına çekilen gladiatörlerin
yanına köleler ve fakir halk gitgide gel-
mekte ve bunlar civarları haraca kesmek
te idi, meselenin vahametini anlamayan
Roma yolladığı adamların ve zayıf kuv-
vetlerinin yenilgisine şahit oldu.

Spartaküs 70000'e çıkan ordusuna
zaptettiği şehirlerin yağamasını menetmiş
ve aldığı yerleri idareye başlamıştı. Ro-
ma hükûmeti ise kendini toparlayıp iki
konsul emrinde kuvvetler yolladığı hal-
de heyecanlı savaşlardan sonra yine Spar
taküs ve köleler galip gelip uzunluğuna
bütün İtalyayı kattetmeğe konuldular.

Artık hiç bir Roma kuvveti hürriyet-
lerine kavuşan bu kölelerle avamın
dalgasını durdurmaya muktedir değildi.
Şimali İtalyada Po ovasına varan Spar-
taküs, ordusunun başında ölen arkadaşı
Crxius'ün hatırasını yat etmek için bü-
yük bir gösteri yapıp 300 Roma vatan-
daşını gladiatör gibi dövüştürdükten son-
ra bilinmeyen sebeplerle dönüp Roma
üzerine yürüyeceğini ilân etmişti.

Romada ise bu havadis büyük bir
panik doğurmuş. Herkes ne yapacağını
şaşırmış bir durumda iken şehre yakla-
şan Spartaküs ordusu anlaşılamıyan se-
beplerden dolayı durmuş ve karşı tarafın
toparlanmasına böylece meydan vermiş-
tir.

Crassus isminde bir Romalının faa-
liyeti sayesinde şehir kuvvetlenince aşi-
ler cenuba dönüp sayısız köleleri ayak-
landırıp teşkilatlandırmayı düşünmüş-
ler, fakat Sicilyaya geçmek için gemici-
lerle pazarlıklar uzun sürdüğünden çok
vakit kaybeden Spartaküse ancak gelen
Roma ordularıyla kati bir savaş vermek
vaziyetine düşmüştür, ilk heyecanları
kalmayan orduları Crassusle cesurca çar-
pışıp kâmilen mahvolmuşlardır.

Burada ta o zamanlardan beri kar-
şı karşıya olan iki sınıfın çarpışmasını gö-
rüyoruz. Hakim sınıf zayıf, kararsız,
tedbirsiz; ezilen sınıf ise heyecanlı, kuv-
vetli, cesur. Bu durumda nihai zaferde
şüpheli taraf görünmemektedir. Fakat
ne görüyoruz, ihtilâlci heyecan tek başı-
na vardığı derecede tutunamıyor, Roma
cemiyeti ise çürümüş olmasına rağmen,
beka gayreti ile son dakikada kâfi bir
kuvvet bulabiliyor, kurulmuş teşkilâtına
dayanıp hatta zafer kazanabiliyor.

Savaş gerektikçe, tahrip gerektikçe
Spartaküs hep galip çıkmıştır. Fakat ka-
zançları düzene sokmak, idare edip yeni
bir nizam kurmak gereğince asiler karar
sız, fikirsiz, birliksiz ve istikâmetsiz gö-
ründüler.

Sonraki asırlarda da hep öyle olmuş-
tur, ancak XIX uncu asrın ikinci yarısında-
dır ki halk kitleleri inkılâpçı haraketlerin
ilmî temellere dayanmaya muhtaç oldu-
ğunu yavaş yavaş, mağlubiyetten, mağ-
lubiyete, öğrenmeğe başlamıştır. İnsan-
ları değiştirmenin değil, bünyeyi değiş-
tirmenin esas olduğu yavaş yavaş kafa-
larda yer almağa başlamıştır. İnkılâpçı
şiddet ancak teşkilâtlı bir cemiyet görü-
şü iledir ki birşey yapabilir, işte kahra-
man Spartaküs ve gladiatör arkadaşları-
nın bize verdiği ders.

— Acım bayım, beş kuruşcuk!.
— Yok!.
— Yüz paracık olsun .
Yook::
— Bir kuruş?,,
— Yok,,,
— Haydi gelde öyleyse beraber dilenelim-